

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille

Aura, Iiris

Koponen, Janika

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteita
alkoholin välittämisestä alaikäisille**

Aura, Iiris
Koponen, Janika
Sairaanhoidajakoulutus
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2018

Iiris Aura & Janika Koponen

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille

Vuosi 2018 Sivumäärä 44

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vantaalaisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille. Tavoitteena oli edistää ennaltaehkäisevää päihdetyötä tarjoamalla tietoa *Älä välitä* -kampanjan kehittämiseksi, jotta alkoholin saatavuus alaikäisille vähenisi ja sitä myötä alkoholin kulutus alaikäisten keskuudessa laskisi. Opinnäytetyön taustalla oli Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikön tarve uudistaa kampanjaa tehokkaammaksi ja oikealle kohderyhmälle sopivaksi. Opinnäytetyö toteutettiin määrällisenä tutkimuksena, koska aiempaa tietoa asenteista alkoholin välittämisestä ei ole. Survey-kyselylomake lähetettiin opiskelijoille sähköpostitse. Opinnäytetyön teoria sisältää tietoa alkoholista, nuorten juomistavoista, alkoholin haitoista nuorelle, nuoruudesta ikävaiheena, vanhempien roolista sekä välittäjän vastuusta.

Tutkimustuloksista selvisi, että vastaajat pitivät lainsäädäntöä tärkeänä tekijänä kielteisessä suhtautumisessa välittämiseen sekä nuorisoon kohdistuvaa ennaltaehkäisevää päihdetyötä tärkeänä. Myös vanhempien antamalla mallilla koettiin olevan tärkeä rooli nuorten omaan alkoholinkäyttöön. Vastaajat suhtautuivat välittämiseen myönteisemmin 16–17-vuotiaille ja kielteisesti tätä nuoremmille. Lähes puolet vastaajista hyväksyivät perheen juhlatilaisuudessa alkoholin tarjoamisen alaikäiselle. Puolet myös kokivat alkoholikokeilujen kuuluvan nuoruuteen. Opinnäytetyötä voidaan jatkossa hyödyntää esimerkiksi kehittämällä toiminnallisen opinnäytetyön muodossa kampanjaa eteenpäin. Tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää tärkeinä suuntaviivoina kehitettäessä ennaltaehkäisevää päihdetyötä vähentämään alkoholin välittämistä alaikäisille.

Iiris Aura & Janika Koponen

Polytechnic students' attitudes towards adults handing over alcohol to minors

Year	2018	Pages	44
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis was to describe polytechnic students' attitudes in Vantaa towards adults handing over alcohol to minors. The objective of this study was to develop the preventive work against substance abuse and to decrease the amount of alcohol handovers by developing City of Vantaa Unit for a substance abuse prevention's campaign Don't buy/deal alcohol or tobacco for a minor. The subject of the thesis was carried out in collaboration with the City of Vantaa Unit for substance abuse prevention. The theoretical part of this thesis included facts of the alcohol law, adolescents' alcohol behaviour, harms of drinking alcohol, youth as a developmental state, the role of the parents and the responsibility of the person handing over alcohol to a minor. The thesis was conducted as a quantitative study. The collecting of the data was carried out through an online questionnaire inquiry via email to a selected group of students in a polytechnic in Vantaa.

The study results show that alcohol law was considered to be an important guideline in the negative attitudes toward adults handing over alcohol to minors. Substance abuse prevention amongst adolescents and the effects of the role given by parents when it comes to minors' alcohol usage behaviour were considered to be important. The results also showed that attitudes towards handing over alcohol to 16–17-year-olds was considered to be more affirmative than to minors younger than that. Positive attitudes were the strongest when it came to offering alcohol to a minor on a family festive occasion and that trying out alcohol was a natural part of a young person's life. This thesis could be developed further by other students via a functional thesis.

Keywords: Handing over alcohol to minors, youngsters, prevention of substance abuse

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Nuorisoon kohdistuvan ennaltaehkäisevän päihdetyön tavoitteet	7
3	Alkoholi ja nuoret	8
3.1	Alkoholilaki ja alkoholipolitiikka	8
3.2	Nuorten juomistapatottumukset	8
3.3	Alkoholin haitat nuorelle	9
4	Nuoruus kehitysvaiheena	10
4.1	Vanhempien rooli	11
4.2	Välittäjän vastuu	12
5	Tarkoitus ja tavoitteet	13
6	Opinnäytetyön toteutus	14
6.1	Yhteistyökumppani	14
6.2	Määrällinen tutkimus	15
6.3	Kyselylomakkeen sisältö	15
6.4	Mittari	17
6.5	Aineiston hankinta	18
6.6	Tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston analysointi	18
7	Tutkimustulokset	19
7.1	Lainsäädäntö	19
7.2	Henkilökohtainen suhde	19
7.3	Alaikäisen ikä	20
7.4	Muut tekijät	21
7.5	Taustamuuttajat	21
8	Pohdinta	23
8.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset	23
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	27
8.3	Jatkotutkimusaiheet	30

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää vantaalaisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille. Opinnäytetyö kuvaa myös päihteiden välittämistä ilmiönä sekä selvittää siihen vaikuttavia

tekijöitä. Käytetty tutkimusmenetelmä on määrällinen tutkimus, jonka tutkimusryhmänä toimivat ammattikorkeakoulun opiskelijat. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää Vantaan kaupungin ennaltaehkäisevää päihdetyötä tarjoamalla tietoa *Älä välitä* -kampanjan kehittämiseksi. Kampanjan tavoitteena on ennaltaehkäistä alkoholi- ja tupakkatuotteiden käyttöä puuttamalla niiden välittämiseen (Vantaan kaupungin terveyst- ja sosiaalipalvelut 2016). Opinnäytetyön aihe on valittu kiinnostuksesta ennaltaehkäisevää päihdetyötä ja sen kehittämistä kohtaan. Koska alkoholilain (2018) mukaan alkoholia ei saa myydä alaikäiselle, saavat nämä usein sen joltain muuta kautta, kuten aikuisten välittämänä. Päihteiden välittäminen on aihepiirinä kiinnostava, koska usein alaikäisen juomisen mahdollistaa välittäjä, jolla viimekädessä on suuri vastuu.

Tiedonkeruu on tärkeää, jotta kampanjan kehittämisessä voidaan paremmin ottaa huomioon tämänhetkinen yleinen mielipide ja kohderyhmän nykyiset asenteet välittämistä kohtaan. Asennetutkimus menetelmänä on hyödyllinen, koska sen avulla voidaan ennustaa ihmisen käyttäytymistä ja valintoja (Ahokas ym. 2008, 83-84). Keskeisintä ennaltaehkäisevässä päihdetyössä on muuttaa asenteita niin, että päihteiden käyttö vähenee (Konttinen 2012, 44-46). Kun kampanja kykenee asennetutkimuksen perusteella vetoamaan kohderyhmään tarpeeksi vaikuttavin keinoin, alkoholin välittäminen vähenee ja nuorten päihteiden saatavuus on vähäisempää. Ehkäisemällä alkoholin saatavuutta pyritään vähentämään nuorten alkoholinkäyttöä.

Tavoitteena ennaltaehkäisevässä päihdetyössä on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta sekä tarjontaa. Ennaltaehkäisy edistää päihdeettömiä elintapoja, vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja, lisää päihdeymmärrystä ja tukee päihdeongelmista kärsivien oikeuksia. (Tenkanen 2012, 50.) Ennaltaehkäisevän päihdetyön ulkoisessa vaikuttamisessa rajoitetaan yksilön valintamahdollisuuksia erilaisin sääntelytoimin, kuten saatavuuden rajoittamisella. Ulkoisen sääntelyn tarkoituksena on tukea käyttöä vähentävää toimintaa, kun sisäinen sääntely ei vielä pysty sitä toteuttamaan. (Piispa ym. 2015, 15-18.) Ennaltaehkäisevän päihdetyön tärkein tehtävä on puuttua riskeihin ennen ongelmien syntymistä, joten on erityisen tärkeää etsiä tarkkaa tietoa ongelmaan johtaneista syistä ja niiden lähtökohdista. Kun syyt ovat tarkemmin tiedossa, on kampanjan avulla helpompaa ehkäistä päihteiden käyttöä ja suojella nuoria niiden haitoilta. Nuorena aloitettu ongelmallinen päihteiden käyttö saattaa johtaa vaikeampiin ja moninaisempiin ongelmiin, kuin myöhemmällä aloitettu käyttö (Marttunen & Pirkkola 2001, 1591). Siksi on tärkeää ehkäistä alaikäisten päihteiden käyttöä ja ainakin siirtää mahdollinen alkoholinkäytön aloitus vasta lailliseen ikään.

2 Nuorisoon kohdistuvan ennaltaehkäisevän päihdetyön tavoitteet

Ennaltaehkäisevä päihdetyö jaotellaan kahteen alueeseen; yleiseen ehkäisyyn sekä riskiehkäisyyn. Yleisessä ehkäisyssä keskitytään suojaavien tekijöiden vahvistamiseen ja riskiehkäisyssä riskien välttämiseen. Itsessään yleisen ehkäisyn tasolla voidaan kuitenkin käsitellä myös riskejä, ja riskiehkäisyn tasolla ongelman riskien tai haittojen vähentämistä. (Tapio 2013, 18.)

Nuorisoon kohdistuvaksi ehkäiseväksi päihdetyöksi katsotaan kaikki nuorten parissa tehtävä työ, joka tukee nuorten hyvinvointia, kehitystä sekä kasvua tai vähentää tai ehkäisee riskitekijöitä. Nuorison yleisen ehkäisyn päihdetyössä on tärkeänä elementtinä sosiaalinen vahvistus, joka ei vaadi keskustelua nimenomaan päihteistä. Tämän tason päihdetyössä painopiste kohdistuu elämänhallinnan ja -taitojen lisäämiseen. (Tapio 2013, 18.) Tavoitteena on vaikuttaa asenteisiin niin, että päihteiden käyttö ja käyttötavat vähenevät. Kasvun ja osallisuuden tukeminen sekä päihteettömän elinympäristön luominen ovat keskeisiä tehtäviä nuorten parissa tehtävässä ennaltaehkäisevässä päihdetyössä. (Konttinen 2012, 42-46.)

Ehkäisytoimia on päihdetyössä kolme; sisäinen vaikuttaminen kasvatuksen ja tiedon jakamisen kautta, ulkoinen vaikuttaminen sääntelyn kautta ja kulttuurinen kasvattaminen valistuksen kautta. Sääntely tarkoittaa puuttumista valintamahdollisuuksiin ja toimivapauteen kohderyhmän omaksi parhaaksi. Ulkoista sääntelyä tarvitaan, kun yksilön sisäisen sääntelyn keinot eivät kykene hallitsemaan omaa alkoholinkäyttöä. (Piispa ym. 2015, 15-18.)

Tavoitteena ehkäisevässä päihdetyössä on vaikuttaa päihteiden kysyntään, saatavuuteen ja tarjontaan niin vaikuttavin keinoin, että ne vähenevät. Ehkäisevä päihdetyö tukee kannustaa päihteettömiin elintapoihin, vähentää päihdehaittoja, lisää ymmärrystä päihteistä ja niiden käytöstä sekä edistää päihdeongelmaisten oikeuksia. Päihteisiin liittyvissä kysymyksissä ei ole kyse yksilön päätöksestä, vaan koko yhteisöstä. Kun päihdetyössä vaikutetaan koko yhteisöön, saadaan haittoja vähennettyä tehokkaasti. (Tenkanen 2012, 50.) Vaikka haittoihin keskittyvässä päihdetyön näkökulmassa keskitytään yksilön omiin valintoihin, joihin päihdetyön tehtävä on tarjota tietoa, on kyse laajemmasta ilmiöstä. Päihdetyön menetelmänä haittoihin keskittymisen suosio ei perustu yksilön näkemysten ja henkilökohtaisen moraalin kunnioittamiseen, vaan kyse on pedagogisesta ilmiöstä. Haittoihin ja rajoitukseen perustuva valistusgenre toimii, koska se asettaa selkeät rajan oikean sekä väärän välille luoden kahtiajaon käyttäytymiselle. Nuoret haluavat aikuiselta selkeitä viestejä siitä, mikä on hyvä sekä oikein ja mitä väärin toimimisesta seuraa. (Maunu 2012.)

3 Alkoholi ja nuoret

3.1 Alkoholilaki ja alkoholipolitiikka

Alkoholilain tarkoitus on ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia sekä terveydellisiä haittoja. Tämä toteutetaan ohjaamalla alkoholin kulutusta laein. Suomessa on laitonta nauttia alkoholipitoisia juomia alle 18 vuoden iässä. Suomessa on myös laitonta myydä sekä välittää alkoholia alaikäiselle. (Alkoholilaki 2018, 1 §, 84-85 §.)

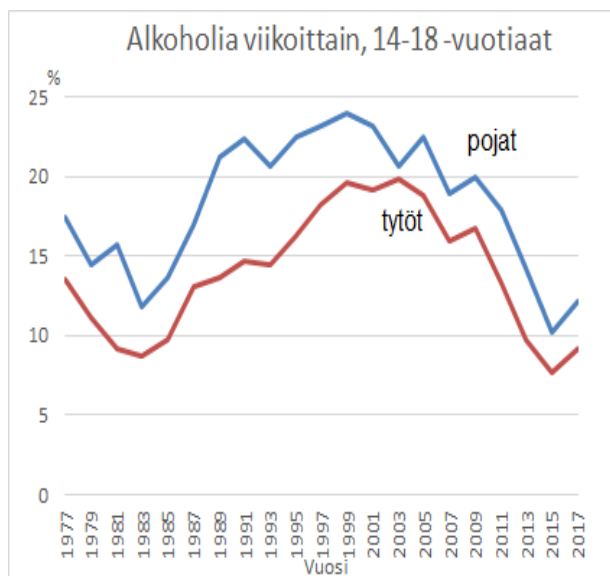
Poliisilla on oikeus ottaa haltuunsa alaikäiseltä alkoholijuomat ja todisteellisesti hävittää ne, mikäli niiden arvo on vähäinen. Alle 18-vuotiaalle ei poliisin tarvitse palauttaa haltuun otettuja alkoholijuomia. Mikäli alle alaikäistä epäillään todennäköisin perustein alkoholijuomien hallussa pidosta, poliisi voi tarkastaa tällaisen henkilön tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, kuitenkin rikkomatta epäillyn henkilökohtaista koskemattomuutta. (Alkoholilaki 2018, 86-87 §.)

Lain mukaan myös se, joka tahallaan tarjoaa alaikäiselle alkoholia niin, että tämä siitä juopuu, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rikosta. Tässä otetaan huomioon myös alaikäisen ikä, kypsyyssaste sekä muut olosuhteet. Tuomiona on sakkorangastus. (Alkoholilaki 2018, 90 §.)

Alkoholinkäytöstä voi seurata monenlaisia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia ongelmia, minkä vuoksi alkoholijuomien käyttöä säädellään eri tavoin. Alkoholipolitiikalla pyritään ehkäisemään näitä ongelmia esimerkiksi pitämällä hinnat korkeina verotuksen avulla, säätämällä ratitjuopumus rikokseksi sekä rajoittamalla saatavuutta lainsäädännön keinoin. Yksittäisten ihmisten alkoholinkäyttöön ei kuitenkaan usein voida vaikuttaa alkoholipolitiikan keinoin. Yksilöihin suoraan kohdistuvia rajoittamisen keinoja ovat alkoholin vähittäismyynnille ja anniskelulle asetetut vähimmäisikärajat sekä ettei humalassa olevalle saa myydä tai anniskella alkoholijuomia. (Österberg 2009.)

3.2 Nuorten juomistapatottumukset

Nuorten juomatapojen muodostumiseen vaikuttavat muun muassa yksilön ominaisuudet, perhetausta, persoonallisuuden piirteet sekä sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tekijät (Samposaloin 2013). Nuorten terveystapatutkimus NTT on valtakunnallinen tutkimusohjelma, jossa postikyselyn avulla seurataan 12-18-vuotiaiden terveystottumuksia. Tutkimusta on tehty vuodesta 1977 lähtien. Tutkimustietoa kerätään joka toinen vuosi ja tuotettua tietoa hyödynnetään nuorten terveyden edistämisen perustana ja terveystapatutkimuksen tavoitteiden, etenkin tupakkalain toteutumisen, arvioinnissa. (Nuorten terveystapatutkimus 2017) Alla olevassa kaaviossa ilmenee, että vuonna 2010 alkoholia viikoittain käyttävien nuorten osuus on laskenut jyrkästi, mutta kääntynyt lievään nousuun vuonna 2015.

Kuvio 1: Alkoholia viikoittain käyttävien nuorten osuus (NTT)

Alkoholinkäyttö suomalaisnuorten keskuudessa on kuitenkin vähentynyt viime vuosien aikana. Nuorille tehdystä kyselystä selviää alkoholinkäytön vähenemiseen kolme merkittävää syytä: alkoholia on vaikeampi hankkia kuin ennen, vanhempien asenteet ovat muuttuneet tiukemmiksi ja kavereiden kanssa vietettyyn aikaan ei liitetä enää niin vahvasti alkoholia. Alkoholimainonnan tiukentuminen ja alkoholiostojen tiukempi kontrollointi ovat tapahtuneet samanaikaisesti nuorten alkoholikulutuksen vähenemisen kanssa. (Raitasalo 2018.)

Alkoholi on tyypillisesti ollut sosiaalinen päihde. Verrattuna esimerkiksi 90-lukuun, nykypäivänä sosiaalinen media sekä monipuoliset mahdollisuudet erilaisiin harrastuksiin ovat mahdollistaneet nuorten kaverisuhteiden solmimisen ja positiiviset sosiaaliset kokemukset ilman päihkeitä. Ajankohtaiseen hyvinvointi- ja fitness-trendiin ei myöskään kuulu alkoholinkäyttö. Sosiaalisen median paineet ja jatkuva kameroiden läsnäolo vähentävät nuorten humalahakuista juomista, jottei sellaista pääse tapahtumaan, mikä voitaisiin näyttää muille. 2000-luvulla raittiiden nuorten määrä on lisääntynyt vuosittain. (EHYT 2018.)

3.3 Alkoholin haitat nuorelle

Runsas alkoholinkäyttö aiheuttaa vakavia terveysongelmia sekä sosiaalisia haittoja. Haitat voivat olla joko suoria tai välillisiä haittoja ja esimerkiksi vanhempien alkoholinkäyttö vaikuttaa heidän lastensa terveyteen ja hyvinvointiin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. (Huttunen 2015.) Nuorella on muun muassa aikuista suurempi riski saada alkoholimyrkytys (MLL 2018).

Alkoholista voi syntyä jo lyhytaikaisen käytön seurauksena haittoja (Huttunen 2015). Elimistö kestää nuoruusvuosina varsin huonosti alkoholin verensokeria laskevaa vaikutusta. Suomalais-

nuorten yleisimmin kokemat alkoholista johtuvat haitat ovat krapula, pahoinvointi ja sammuminen. Tytöille tyypillisiä ovat sosiaaliset haitat, kuten niin sanottu ”moraalinen krapula”. (Samposalo 2013.) Alkoholinkäytön aloitus nuorena kuitenkin saattaa näkyä vasta vuosien päästä aikuisuudessa, sen on todettu muun muassa muuttavan aivojen sähköistä toimintaa. (Ferreri ym. 2016.)

Pitkäaikainen, runsas alkoholinkäyttö vaikuttaa myös ihmisen kognitiivisiin ja neurofysiologisiin toimintoihin. (Ferreri ym. 2016.) Alkoholisairaudet ovat sairauksia, joiden tärkein aiheuttaja on alkoholin runsas kulutus. Näitä ovat esimerkiksi alkoholiriippuvuus, alkoholimyrkytys, alkoholipsykoosi, alkoholin aiheuttamat maksasairaudet sekä haimatulehdus. Lisäksi runsas alkoholin kulutus aiheuttaa syöpää, rytmihäiriöitä, kohottaa verenpainetta sekä lisää riskiä neurologisiin ja psykiatrisiin sairauksiin. (Huttunen 2015.) Hyvin nuorena aloitettu alkoholinkäyttö saattaa huomattavasti todennäköisemmin johtaa alkoholiongelmiin aikuisena kuin myöhemmin aloitettu alkoholinkäyttö (MLL 2018).

4 Nuoruus kehitysvaiheena

Nuoruus on pitkä kehitysjakso, johon kuuluu murrosiän alkaminen, itsenäistyminen, vanhemmista irtaantuminen ja minäkuvan rakentaminen. (Räsänen 2015, 20.) Nuoruus alkaa fyysisten muutosten seurauksena ja tapahtuu sosiaalisessa todellisuudessa. Tärkeää nuorelle on oman identiteetin rakentaminen. Saman ikäisetkin nuoret voivat olla hyvin erilaisissa elämänvaiheissa, mutta yleisesti aikuismaiset elämäntavat omaksutaan jo nuoremalla iällä. Tämä näkyy esimerkiksi alkoholin käyttämisenä alaikäisenä. (Kautonen 2013, 7.)

Toisin kuin aikuisen, nuoren on haasteellista hallita mielen yllykkeitä aivojen etuotsalohkon kypsymättömyyden vuoksi. Elämynshakuisuus voi saada nuoren vaaratilanteisiin, koska kehitysvaiheeseen voi kuulua haavoittuvuuden illuusio. Nuorilla on merkittävä tarve kuulua ikätovereittensa hyväksymäksi. Toisinaan kokeilunhalu ja sosiaaliset paineet voivat johtaa päihdekokeiluihin, mikä altistaa nuoren riippuvuuksille. Mitä aikaisemmin humalahakuinen juominen alkaa, sitä haasteellista juomisesta on myöhemmin päästä irti. Jo 17–18-vuotiaan keskushermosto on kehittynyt niin paljon, että sillä on valmiudet päästä irti riippuvuudesta. (Sinkkonen 2013, 15-16.)

Nuoren aivot kehittyvät merkittävästi 9–25-vuoden iässä, jolloin ne myös ovat herkkiä hermoradan muutoksille. Sen takia varhain aloitettu toistuva altistus päihteille herkistää aivojen mielihyväradan riippuvuuden kehittymiselle. Suurille päihdemäärille altistuminen myös estää muiden tärkeiden kehitystehtävien täyttymisen, jolloin nuorille tyypillinen impulssiherkkyys ei välttämättä lakkaa aikuisuudessakaan. (Kuparinen 2015. 16-17.)

4.1 Vanhempien rooli

Vanhempien alkoholikasvatukseen kuuluu useita erilaisia, toisinaan myöskin ristiriitaisia osa-alueita, kuten avoin keskustelu alkoholista, nuoren alkoholikokeilujen käsittely ja kontrollointi, sekä kotona saadut roolimallit. Keskustelu koettiin sujuvaksi tavaksi toteuttaa alkoholikasvatusta, mutta osa vanhemmista tarkkailee myös nuoren toimintaa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Vanhempien oma päihteiden käyttö heijastuu alkoholikasvatukseen, eivätkä kaikki tunnista kotona annetun esimerkin yhteyttä nuorten suhtautumiseen päihteisiin. Tutkusti läheisten vanhempien antama esimerkki alkoholin nauttimisesta kuitenkin vahvistaa lasten ja nuorten mallioppimista alkoholinkäyttöön. (Holmila ym. 2016.15-23.)

A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus -väestökyselyssä vuonna 2009 haastateltiin suomalaisia lapsuudenkodissa esiintyneen päihteiden käytön kokemuksista. Tuloksista ilmeni, että 23 % kertoi kokeneensa liiallista päihteiden käyttöä lapsuudenkodissa. (Ilva & Roine 2010, 26.) Aikuiset saattavat myös antaa ristiriitaista kuvaa sopivasta alkoholinkäytöstä. Hiprakka voi aikuisesta tuntua leppoisalta ja hauskalta, mutta lapsi kokee tilanteen pelottavana. Vanhemman päihdeongelma voi aiheuttaa nuorelle suurta häpeää ja negatiivisia tunteita, joiden aiheuttama paha olo voi ilmentyä nuoren päihteiden käytöllä. Vaikka päihdeongelma ei suoranaisesti periydy, vaan vaatii päihteiden käytön aloittamisen ja opetteluun, voi päihteiden käyttö olla ainoa kotona opittu malli. (Inkinen, Itäpuisto 2012, 70-73.)

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuudella tarkoitetaan tiettyjen hyvinvointien ongelmien siirtymistä vanhemmilta lapsille. Nämä ongelmat voivat muodostua geneettisten, biologisten, psykososiaalisten ja sosiaaliekonomisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta, jolloin vaikeudet heijastuvat laajoille elämänalueille. Näitä vaikeuksia saattavat olla esimerkiksi työttömyys, taloudelliset haasteet, asumisongelmat, mielenterveys-, päihde- ja muut terveysongelmat, perheen sisäiset sosiaaliset ongelmat sekä väkivalta ja laiminlyönti. (THL 2016)

Päihdetyön asiakkaiden taustoissa ilmenee usein päihdeongelmien ylisukupolvisuutta. Asiakkaiden päihteille altistuminen on saattanut alkaa jo raskauden aikana, mikä on jatkunut kasvamisella päihdekeskeisessä ympäristössä vanhempien päihdeongelman vuoksi. Tämä voi aiheuttaa monia traumaattisia muistoja, jotka torjutaan ja haudataan niiden tuskallisuuden vuoksi. Vaikka lapsena ajatus oman päihdeongelman välttämisestä on tuntunut pysyvältä päätökseltä, psykososiaalisten ongelmien kasautumisen vuoksi asiakas saattaa päätyä toistamaan oman lapsuuden kaavaa. Tämä voi herättää monia erilaisia tunteita, kuten häpeää ja pelko lasten ajautumisesta samaan kierteeseen. (Karttunen 2016, 117.)

Päihdeongelmaisten vanhempien lapsilla on suurempi riski juoda nuorena ja aloittaa alkoholinkäyttö muita nuorempana. Myös riski riippuvuuden kehittymiselle on myöhemmässä elämässä suurempi. Koska keskeisintä ei ole pelkästään päihdeongelma tai sen ylisukupolvistuminen, tulisi ilmiön käsittelyssä ottaa huomioon kaikki siihen liittyvät psykososiaaliset ilmiöt ja

niiden vyyhti. Päihdeongelmaisten vanhempien lapset altistuvat muille päihdeongelmaan liittyville pulmille, vanhemmuuden haasteille, turvattomuuden ja kaltoinkohtelun kokemuksille, jotka voivat myöhemmin heijastua aikuisuudessa ilmentyen psyykkisinä ja sosiaalisina ongelmina hyvinvoinnissa, toiminnassa ja ihmissuhteissa. (Karttunen 2016, 120-122.)

4.2 Välittäjän vastuu

Alaikäisten alkoholin saantiin on ristiriitainen suhtautuminen. Vaikka laki suojaa alaikäisiä alkoholin saatavuuden rajoittamisella, aikuiset saattavat suhtautua aiheeseen epäjohdonmukaisesti. Ikärajoja pidetään tarpeellisina, mutta läheisille nuorille saatetaan kuitenkin ostaa alkoholia. Tämä voi hämmentää nuorten suhtautumista lakiin. Usein välittämisen taustalla saattaa olla ajatus määräävän ja kontrolloivan tyylin olevan toimimaton nuoren kasvattamisessa. Myös ajatus sivistyneeseen alkoholinkäyttöön kasvattamisessa ja pelko nuoren hakevan itse suuria määriä alkoholia, voi johtaa alkoholin välittämiseen nuorelle. (Holmila, Karlsson, Raitasalo 2005.)

Irmeli Tammisen tutkimuksessa Nuorten aikuisen käsityksiä vanhempiensa alkoholikontrollista (2013, 44) havaittiin, että puolet vanhemmista noudatti puolisolivaa suhtautumista alkoholin välittämisen suhteen. Nuorten menemisiä ei kontrolloitu kovin tarkasti ja kotona juominen sallittiin kodin juhlissa. Vanhemmat eivät nähneet omalle lapselle välittämistä rikoksen, vaan kokivat alkoholikokeilut kuuluvan nuorisokulttuuriin sekä nuorten kokeilunhaluun. Tämä vaihe haluttiin ohittaa mahdollisimman pienin haitoin vähentämällä vastustusta, sillä nuoren alkoholikulutuksen kontrollointi koetaan vaikeana.

Jenni Simonen ja Christoffer Tigerstedt (2007, 161-167) käsittelevät ja tutkivat alkoholin välittämistä kirjassa ”Nuoret ja alkoholi”. Tutkimuksessa käsiteltiin 17-23-vuotiaiden syitä välittää tai olla välittämättä alkoholia nuoremmille. Tavallisimmaksi syyksi todettiin kavereista muodostuvan vertaisryhmän kaveruuden ilmaiseminen ja jäsenten keskinäinen solidaarisuus. Kirjassa todettiin yhteisön auttavan kaveria hädässä, myös alkoholin saannissa. Sosiaaliset siteet ja yhteenkuuluvuus nähtiin suorastaan velvoittavan alkoholin ostoon.

Ikä vaikuttaa kuitenkin solidaarisuuteen välittämisessä. Pian täysi-ikäistyville haetaan herkemmin, kun taas liian nuorille, eli 15-16-vuotiaille, kieltäydytään ostamasta. Sisarusuhteissa hallitsee eri ystäväpiiristä huolimatta luontainen halu auttaa toista. Tässä keskeistä oli kuitenkin tarkan juomamäärän sopiminen. Välittävät sisarusukset kokivat huolta nuoremman saavan liian suuren määrän alkoholia muualta, ja sopivat usein keskenään maltillisen juomamäärän. Kuitenkin myös tässä liian nuoret sisarusukset rajattiin solidaarisuuden sääntöjen ulkopuolelle. (Tigerstedt & Simonen 2007, 167-176.)

Tuntemattomille nuoret eivät herkästi myöntyneet hakemaan. Nämä katsottiin iästä huolimatta ”teineiksi”, eli liian nuoriksi. Rajat välittämislle siis liikkuvat, kun nuoret harkitsevat

alkoholin välittämistä. Myös välittäjä kokee erilaista vastuuta riippuen siitä, onko kyseessä perhe- vai ystäväyhteisö. Tutkimuksessa todetaan, että välittämistä ohjaavat solidaarisuuden logiikat, jotka eivät välittäjälle itselleen ole aina itsestään selviä. (Tigerstedt & Simonen 2007, 176-182.)

Syyt välittämiselle voivat siis olla moninaiset ja suhtautuminen välittämiseen vaihdella sosiaalisista suhteista riippuen. Vaikka läheiset sosiaaliset suhteet ja nuoremman korkea ikä lisäävät riskiä välittämiselle, myös tuntemattomat välittävät nuorelle päihteitä. Helsingin sanomien järjestämässä kokeilussa kaksi alaikäistä nuorta sai aikuisen hakemaan kolme neljästä yrittämästä itselleen alkoholia, joten pelkät sosiaaliset suhteet eivät ole aina syy alkoholin välittämiselle (Moilanen 2008).

5 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää vantaalaisen ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille. Opinnäytetyön tavoitteena on muun muassa kehittää ennaltaehkäisevää päihdetyötä ja *Älä välitä* -kampanjaa tuomalla Vantaan kaupungin päihdepalveluille tarkempaa tietoa ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteista ja tämänhetkisestä mielipiteestä. Tavoitteena on saada alkoholin välittäminen vähenemään toimivamman kampanjan myötä. Tutkimuskysymyksenä on:

”Miten ammattikorkeakouluopiskelijat asennoituvat alkoholin välittämiseen alaikäiselle koskien alkoholilainsäädäntöä, alaikäisen iän ja henkilökohtaisten suhteiden merkitystä alkoholin välittämisessä sekä tilanteita, joissa alkoholia välitetään?”

Älä välitä -kampanjan haasteena on ollut kohderyhmän tavoitettavuus sekä tehokkuus. Kun kohderyhmästä sekä sen suhtautumisesta päihteiden välittämiseen tiedetään enemmän, on helpompaa tunnistaa niitä asenteita, jotka voivat vaikuttaa päätökseen välittää alkoholia alaikäisille. Kun nämä asenteet tunnistetaan, on kampanjaa helpompaa suunnata oikealle kohderyhmälle tarpeeksi vaikuttavin keinoin. Myös välittämisen riskien tunnistaminen helpottaa niihin ajoissa puuttumista. Näin ennaltaehkäisevän päihdetyön kehittämiskeinot ovat tehokkaammat ja tulokset näkyvämmät. Ennaltaehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on muuttaa asenteita niin, että päihteiden käyttö vähenee (Konttinen 2012, 44-46). Kun asenteet tunnistetaan ja kampanja kykenee vaikuttamaan niiden välittämiseen vaikuttaviin tekijöihin, on mahdollista muuttaa ihmisten haitallista suhtautumista päihteiden välittämistä kohtaan.

Alkoholin välittäminen on tärkeää saada loppumaan, koska alkoholi aiheuttavat runsaasti erilaisia psyykkisiä sekä fyysisiä haittoja, jotka voivat olla hengenvaarallisia ja pitkäaikaisia. Koska päihderiippuvuus voi alkaa nuoruuden runsaasta alkoholinkulutuksesta, voidaan nuorten ennaltaehkäisevää päihdetyötä tekemällä estää myös tulevaisuuden päihderiippuvuuksia ja

siitä aiheutuvia terveyshaittoja (Kuparinen 2015, 16-17). Mitä varhaisemmin nuori aloittaa ongelmallisen päihteidenkäytön, sitä haastavammat seuraukset sillä saattavat olla verrattuna myöhäisempään päihteidenkäyttöön (Marttunen, Pirkola 2001, 1591). Suomen laissa alkoholin välittäminen henkilölle, jolle lain mukaan ei saisi myydä alkoholia on kielletty, joten asiaan liittyy myös laillinen aspekti (Alkoholilaki 2018, § 31).

Myöhemmän iän ongelmallisen päihteiden käytön haitat eivät kosketa vain yksilötasolla, vaan haitat ulottuvat laajalle alueelle yhteiskunnallisesti. Päihteidenkäyttö aiheuttaa runsaasti haittoja julkiselle sektorille aiheutuvien kulujen kautta. Julkisen sektorin kuormitus aiheutti vuonna 2010 kustannuksia sosiaaliturvajärjestelmässä, terveydenhuollossa, yleisessä järjestyksessä ja turvallisuuden ylläpidossa sekä rikosten ja onnettomuuksien aiheuttamien vahinkojen kautta. Vuonna 2010 päihteiden käytöstä aiheutuneet kulut olivat yhteensä 1,3 miljardia euroa. (Jääskeläinen, Österberg, 2013, 175-178.) Koska nuorena aloitettu alkoholinkäyttö lisää riskiä vanhemman iän päihteiden ongelmakäytölle, voidaan alaikäisten alkoholinsaantia ja -käyttöä ehkäisemällä vaikuttaa myös yhteiskuntaan kohdistuvien kulujen määrään.

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Yhteistyökumppani

Yhteistyökumppanina toimi Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikkö. Yhteiskunnallisesti kampanja tekee tärkeää työtä ennaltaehkäisten nuorten alkoholin ja tupakan käyttöä korostamalla välittäjien vastuuta ja vähentämällä alkoholin välittämistä alaikäisille. *Älä välitä*-kampanja järjestetään vuosittain vappua sekä koulujen päättymistä edeltävällä viikolla. Kampanja toimii yhteistyössä Skarppi-järjestön kanssa, joka tekee vertaisvalistusta alkoholista ja kannabiksesta nuorille (Skarppi 2018). Yhteistyössä kummankin kampanjan jäsenet ovat jalkautuneet vapaaehtoisjäsenten kanssa kaduille tekemään gallupia, jonka tarkoituksena on kysellä aikuisilta kysymyksiä alkoholin ja tupakan välittämiseen liittyen. Nämä kysymykset ovat koskeneet välittämiseen liittyviä ajatuksia sekä suhtautumista, ja tavoitteena on ollut havahduttaa aikuiset ottamaan vastuuta ja jatkossa kieltäytymään päihteiden välittämisestä.

Viime vuosina *Älä välitä*-kampanjan on ollut haastavaa saada mukaan vapaaehtoisia tekemään katugallupia. Myös gallupin paikat, kuten Dixi-ostoskeskus, ovat olleet niin kiireisiä, että ihmisiä on ollut haasteellista pysäyttää gallupia varten. Koska kampanjan teho alkoi hiipua, tarjosi Vantaan kaupungin päihdepalvelut kampanjan uudistamisen opinnäytetyöaiheeksi Laurealle. Kampanjan kehittämisen suhteen rajat olivat vapaat, mutta tärkeäksi kehittämisen kulmakiveksi valikoitui tiedonkeruu, koska taustalla ei ole aiempia tutkimuksia ammattikorkeakoululaisten asenteista alkoholin välittämistä kohtaan.

6.2 Määrällinen tutkimus

Määrällistä tutkimusta eli kvantitatiivista tutkimusta voidaan kutsua myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Sitä käytetään selvittämään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä tutkimuskysymyksiä. Edellytyksenä määrälliselle tutkimukselle on riittävän suuri ja edustava otanta. Yleensä aineistonkeruussa käytetään standardoituja tutkimuslomakkeita valmiilla vastausvaihtoehtoilla. Asiat kuvataan numeerisin suurein ja tuloksia havainnollistetaan esimerkiksi taulukoiden ja kuvioiden avulla. Määrällisen tutkimuksen menetelmin selvitetään myös usein eri asioiden välisiä riippuvuuksia sekä tutkittavassa ilmiössä tapahtuvia muutoksia. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin: mikä, missä, kuinka paljon ja kuinka usein. Määrällisellä tutkimuksella saadaan usein kartoitettua olemassa oleva tilanne, muttei riittävästi pystyttyä selvittämään asioiden syitä. (Heikkilä 2014, 15-17.)

Survey-kysely on tehokas ja taloudellinen tapa kerätä tietoa suuresta joukosta tutkittavia. Survey-kysely on suunnitelmallista kysely- tai haastattelututkimusta, jossa aineisto kerätään tutkimuslomaketta käyttäen. (Heikkilä 2014, 15-17.)

6.3 Kyselylomakkeen sisältö

Mittariksi valikoituneen kyselylomakkeen sisältö rakentuu kerätystä teoretiedosta. Kyselylomake koostui 15 eri väittämästä, jotka oli jaettu neljään teemaan aineiston analysoinnin selkeyttämiseksi. Kaikki kyselylomakkeen väittämät olivat strukturoituja, eikä kyselylomakkeella ollut avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeella oli lopuksi kaksi taustamuuttujakysymystä: ikä ja sukupuoli.

Ensimmäinen teema *Lainsäädäntö* kattoi suoraan Suomen alkoholilakiin liittyvät kysymykset. Teeman kysymyksillä kartoitettiin muun muassa sitä, onko lainsäädännöllä merkitystä asenteisiin alkoholin välittämistä kohtaan. Tähän teemaan kuuluvat kysymykset 1-3 oli johdettu Suomen alkoholilaista. (Alkoholilaki 2018. 1 §, 84-87 §, 90 §.)

Toisena teemana oli *Henkilökohtaisen suhteen merkitys alkoholin välittämiseen*. Tämän teeman väittämien avulla selvitettiin, ajatellaanko välittämisen olevan sallitumpaa, jos vähennetään nuoren itsenäistä alkoholin hankkimista vanhemman välittämisen kautta, onko vanhempien mallilla merkitystä lapsen alkoholinkäyttöön ja onko asennoituminen sukulaiselle tai tuttavalle välittämisestä kevyempi kuin tuntemattomalle. Tähän teemaan kuuluva kysymys 4 pohjautui teoriaan, jonka perusteella vanhemmat pelkäävät nuoren hakevan itse suuria määriä alkoholia (Holmila, Karlsson, Raitasalo, 2005). Kysymys 5 pohjautui lapsen alkoholinkäytön mallioppimiseen (Holmila, ym. 2016). Kysymys 6 taas pohjautui teoriaan solidaarisuuden sääntöjen velvoittavan välittämään tuttavapiirille, kun taas tuntemattomille ei myönnyttä hakemaan (Simonen, Tigerstedt 2007, 176-182).

Kolmannella teemalla *Alaikäisen iän merkitys alkoholin välittämiseen* oli tarkoitus kartoittaa alaikäisen iän merkitystä välittäjän asenteeseen välittää alkoholia. Väittämässä tutkittiin asenteita välittämisestä alkoholia 16–17-vuotiaille, 14–15-vuotiaille tai kelle tahansa alaikäiselle. Tähän teemaan kuuluivat väittämät 7-9. (Simonen, Tigerstedt 2007, 167-176.)

Neljäs ja viimeinen teema oli yleisempi teema *Muut tekijät alkoholin välittämisessä*. Tämän teeman väittämät 10-15 käsittelivät erilaisia tilanteita, joissa välittämistä mahdollisesti tapahtuu. Tavoitteena oli kartoittaa, milloin on mahdollisesti hyväksyttävämpää välittää alkoholia alaikäiselle ja milloin ei. Väittämä 10 pohjautui teoriaan nuoren omaksuvan aikuismaiset elämäntavat nuorella iällä (Kautonen 2003, 7). Väittämä 11 pohjautui teoriaan maltillisen juomamäärän sopimisesta (Simonen, Tigerstedt 2007, 167-176). Väittämä 12 pohjautui teoriaan, jossa vanhemmat kokivat sallituksi välittää alkoholia alaikäiselle, kun kyseessä on kodin juhla (Tamminen 2013, 44). Väittämä 13 pohjautui teoriaan kokeilunhalun ja sosiaalisten paineiden johtavan alkoholikokeiluihin ja väittämä 14 niiden johtavan myöhemmän iän päihdeongelmille (Sinkkonen 2013, 15-16). Väittämä 15 pohjautui teoriaan, jonka mukaan ennaltaehkäisevä päihdetyö edistää päihdeettömiä elintapoja, vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja, lisää päihdeymmärrystä ja tukee päihdeongelmista kärsivien oikeuksia (THL 2012).

Asenne on arvomaailman suuntainen arvio asenteen kohteesta. Se on suppeampi käsite kuin arvo ja kertoo yksinkertaisimmillaan sen, onko suhtautuminen kohteeseen negatiivinen vai positiivinen. Ympäristöön reagointi muodostaa asenteen, joten asenteet koostuvat yksilön aiemmista kokemuksista. Asenne kertoo vahvasti myös sosiaalisesta identiteetistä. Ihmiset tekevät valintansa elämässä usein asenteen ohjailmana, mutta asenne ei pakota ketään tietynlaiseen toimintaan. (Ahokas ym. 2008, 70.)

Ihmisten asenteita voidaan muuttaa suostuttelun avulla, jolloin asenteet muuttuvat pinnallisen tai systemaattisen prosessoinnin avulla. Asenteet muuttuvat myös, jotta ne saadaan paremmin asetettua keskinäiseen tasapainoon. Yleensä ihmiset pyrkivät olemaan ystäviensä kanssa samaa mieltä. Kognitiivinen dissonanssi on tila, jossa asenteet ja toiminta ovat keskenään ristiriidassa. Epämiellyttävää tunnetta aiheuttavasta tilasta pyritään pääsemään eroon muutamalla asenteita, tietoa, tai käyttäytymistä. (Ahokas ym. 2008, 74-75.)

Asennetta tutkitaan, jotta voidaan ennustaa ihmisten käyttäytymistä. Taustalla on oletus asenteiden merkityksestä arjen valintoihin. Asenteiden tutkiminen on kuitenkin haastavaa, eikä niitä voida suoranaisesti havainnoida. Asenteita myös saatetaan ilmaista niin, ettei kohderyhmä aina välttämättä tiedä kuinka laajalle asenne kohdistuu. Asenteiden kyselytutkimus antaa kuitenkin vastauksia erilaisiin kysymyksiin kuin pelkästään toiminnan havainnointi. (Ahokas ym. 2008, 83-84) Myös ennaltaehkäisevässä päihdetyössä keskeisintä on asenteiden muuttaminen niin, että päihteiden käyttö vähenee (Konttinen 2012, 44-46). Kun asenteita tutkitaan ja tunnistetaan, on niitä helpompaa lähteä muuttamaan.

6.4 Mittari

Tutkimus pohjautuu aina teoriaan, josta käytettävät mittarit johdetaan (Valli 2015). Opinnäytetyössä mittarina käytettiin survey-kyselylomaketta (Liite 2), joka laadittiin itse ja lähetettiin tietyn ammattikorkeakoulun, tietyn kampuksen opiskelijoille sähköpostitse. Sähköpostissa esitetyn linkin avulla pääsee vastaamaan itse kyselyyn.

Tyypillinen asenteen tutkimusmenetelmä on mielipidemittaus, jossa asenteen vahvuuden mitauksessa käytetään viisiportaista asteikkoa. Tutkimuksessa esitetään erilaisia teoriaan pohjautuvia väittämiä, joihin vastataan asteikon mukaisesti. Asteikossa numero 1 merkitsee samaa mieltä ja 5 eri mieltä. Numero kertoo vastaajan asenteen vahvuudesta. (Ahokas ym. 2008, 84-85.)

Kyselylomakkeen hyviä puolia verraten haastatteluun ovat esimerkiksi se, että tutkijan on helpompi olla vaikuttamatta olemuksellaan ja läsnäolollaan vastaajan vastauksiin sekä kysymyksiä voi kysyä enemmän, etenkin, jos lomakkeessa on valmiit vastausvaihtoehdot. Yhtenä ongelmana kyselylomakkeessa aineistonkeruumenetelmänä on se, ettei vastaaja pääse kysymään kysymyksiä ja tarkentamaan, mikäli hänellä ilmenee epäselvyyksiä. Tätä voidaan ennaltaehkäistä nimenomaan tarkkaan ja huolella laaditulla kyselylomakkeella ja selkeällä vastausohjeella sekä lomakkeen esitestauksella. (Valli 2015.)

Kyselylomakkeen teko aloitetaan kysymysten laatimisella kootusta teoria-aineistosta, jonka jälkeen niistä muodostetaan kyselylomake. Lomakkeen tulee näyttää helposti lähestyttävältä ja olla ulkoasultaan moitteeton. Kyselylomakkeen laatimisessa tulee harkita, onko tarkoituksenmukaista laittaa jo näkyviin koodausmerkinnät. Tämä voi olla tarpeellista etenkin suurissa aineistonkeruutapauksissa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2010, 204.)

Kyselylomakkeen laatimisessa on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa sen pituuteen sekä kysymysten lukumäärään, joiden tulee olla sidoksissa tutkimuskohteeseen. Vastaajan mielenkiinto tulee säilyä kyselylomakkeen alusta loppuun. Myös lomakkeen selkeyteen ja ulkoasuun tulee kiinnittää huomiota. Vastausprosentti myös kasvaa, kun kyselylomakkeen ulkoasu on miellyttävä. Kysymysten tulee myös edetä loogisesti ja vastausohjeiden tulee olla selkeitä, jotta voidaan eliminoida väärinymmärryksen mahdollisuus. Kyselyn alussa kannattaa olla helppoja eli niin sanottuja lämmittelykysymyksiä ja lopussa vasta arkaluontoisemmat kysymykset. Myös loogisesti toisistaan riippuvat kysymykset tulee asettaa peräkkäin. Kyselylomaketta laatiessa täytyy myös pitää mielessä, ettei vastaaminen saa viedä turhan kauan aikaa. Totuudenmukaisia tuloksia saadaan, kun vastaaja on motivoitu vastaamaan selkeällä, miellyttävällä kyselylomakkeella. Kysymysten rakentelussa tulee jo miettiä vastausten syöttöä tilasto-ohjelmaan. (Valli 2015.)

Lomakkeen saatekirjelmässä tulee kertoa vastaajalle kyselyn tarkoituksesta ja tärkeydestä sekä rohkaista vastaamaan. Tässä tulee myös ilmoittaa mihin mennessä vastaus tulee lähettää. (Hirsjärvi ym. 2010, 204.) Opinnäytetyössä saatekirje (Liite 1) lähetettiin kyselylomakkeen kanssa samassa sähköpostissa.

6.5 Aineiston hankinta

Kohderyhmänä toimi erään vantaalaisen ammattikorkeakoulun opiskelijat. Kohderyhmä rajattiin sen laajuuden vuoksi vain tietyn vuosikurssin opiskelijoihin. Opiskelijoiden sähköpostiosoitteet pyydettiin ammattikorkeakoulun suunnittelijalta. Opiskelijoita oli vuosikurssilla yhteensä 233. Vastauksia saatiin 53 ja vastausprosentti oli 22,75 %. Tietyn kampuksen, tietyn vuosikurssin opiskelijoille lähetetään itse laadittu kyselylomake (Liite 2) sähköpostitse, jossa oli mukana saatekirje (Liite 1). Kyselylomake ja saatekirje lähetettiin kohderyhmälle heti, kun tutkimuslupa oli myönnetty ja vastausaikaa annettiin yksi viikko. Kyselylomakkeen lopussa oli mahdollisuus osallistua kahden leffa- ja herkkulipun arvontaan.

Saatekirjeessä (Liite 1) kerrottiin tietoa opinnäytetyön tekijöistä ja kuvattiin mihin tuloksia käytetään. Vastaajille selvennettiin vastaamisen olevan luottamuksellista ja että vastaaminen tapahtuu anonymisti. Lopussa motivoitiin kyselyyn vastaamiseen sekä kerrottiin mahdollisuudesta osallistua palkkion arvontaan. Palkinto sisälsi kahdet Finnkinnon elokuva- ja herkkuliput. Lisäksi lopussa esitettiin tutkimuksen tekijöiden yhteystiedot mahdollisia kysymyksiä varten.

6.6 Tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston analysointi

Opinnäytetyön suunnitelma sekä teoreettinen viitekehys toteutettiin ensimmäisenä. Viitekehysten ja tutkimuskysymyksen pohjalta laadittiin tarkka kyselylomake. Opinnäytetyösuunnitelman jälkeen kyselylomake lähetettiin sähköisesti ammattikorkeakoulun kampuksen tietyn vuosikurssin opiskelijoille. Aineisto kerättiin sähköisesti ja analysointivaihe aloitettiin viikon päästä kyselylomakkeen lähetyksestä. Työssä hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa, jolla luotiin tuloksista selkeitä taulukoita ja kaavioita. Aineistoa analysoitiin kuvaillen tutkimustuloksia tulosten mukaisesti. Tuloksissa kuvattiin, millaisia asenteita ammattikorkeakouluopiskelijat ovat tutkimuksessa tuoneet ilmi ja kuvailtiin niiden hajontaa. Ristiintaulukoinnin avulla tutkittiin taustamuuttujien merkitystä tuloksiin. Ristiintaulukoinnilla tutkitaan muuttujien välisiä riippuvuuksia ja muuttujien jakautumista (KvantiMOTV 2004).

Määrällisessä asennetutkimuksessa pyritään löytämään vastauksista asennoitumisen säännönmukaisuutta. Asenteiden jyrkkyyttä, eri asennoitumistapojen yleisyyttä ja näiden merkitystä mahdollisiin taustamuuttujiin voidaan tutkia tilastollisilla menetelmillä. (Ahokas ym. 2018, 84.) Eriytyisen voimakkaat samaa tai eri mieltä olevat väittämät nostettiin esille, jotta selkeimmät asenteet voidaan huomioida tuloksista. Aineiston analysoinnissa nostettiin esille niitä asenteita, jotka voivat vaikuttaa myönteiseen suhtautumiseen alkoholin välittämiseen. Nämä tulokset olivat yhteistyökumppanille tärkeintä tietoa kampanjan kehittämiseksi.

7 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset on ensin jaoteltu aiemmin esitettyjen teemojen mukaisesti neljään eri teemaan: lainsäädännön, henkilökohtaisen suhteen, iän sekä muiden tekijöiden merkitykseen alkoholin välittämisessä. Lopuksi esitellään taustamuuttujat ja niiden ristiintaulukointi. Tuloksia esitellään taulukkoina sekä pylväsdiagrammeina nostoen esille tuloksia, joissa asenteet ovat vahvimpia. Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 53 ja vastausprosentti oli 22,75 %. Kaikki tutkimukseen vastanneet vastasivat kaikkiin kysyttyihin kysymyksiin.

7.1 Lainsäädäntö

Ensimmäisen kyselylomakkeen teeman kolme väittämää (1.-3.) käsittelevät asenteita koskien alkoholilainsäädännön merkitystä, sakkorangaistuksen oikeutuksellisuutta sekä lain merkitystä alkoholin välittämiseen. Taulukossa yksi havainnollistetaan väittämien vastaukset.

(N=53)	Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Ei eri, eikä samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä	Lukumäärä
1. On tärkeää, että alkoholin kulutusta ohjataan lainsäädännöllä.	66 %	21 %	0 %	13 %	0 %	53
2. On oikein, että aikuinen, joka tarjoaa alaikäiselle alkoholia, voidaan tuomita sakkorangaistuksella.	79 %	15 %	2 %	4 %	0 %	53
3. Alkoholia ei tule välittää alaikäiselle, koska se on laitonta.	76 %	19 %	0 %	6 %	0 %	53

Taulukko 1: Lain merkitys asenteisiin

Ensimmäisessä väittämässä valtaosa (87 %, n=46) vastaajista oli samaa mieltä siitä, että alkoholinkulutuksen ohjaaminen lainsäädännöllä on tärkeää. Toisessa väittämässä taas lähes kaikki (94 %, n=50) olivat melko tai täysin sitä mieltä, että on oikein, että aikuinen, joka tarjoaa alaikäiselle alkoholia, voidaan tuomita sakkorangaistuksella. Kolmannessa väittämässä myös suurin osa (94 %, n=50) koki, että alkoholia ei tule välittää alaikäiselle, koska se on laitonta. Vastaukset olivat jakautuneet mielipiteiden kesken, eikä lähes kukaan vastannut olevansa ei eri-eikä samaa-mieltä.

7.2 Henkilökohtainen suhde

Toinen kyselylomakkeen teema (väittämät 4.-6.) käsittelee henkilökohtaisen suhteen merkitys alkoholin välittämiseen. Kysymykset koskivat pelkoa nuoren omasta alkoholinhankinnasta, vanhempien antamaa mallia alkoholinkäytössä ja eroa välittämisessä läheiselle tai tuntemattomalle alaikäiselle. Taulukossa kaksi havainnollistetaan väittämien vastaukset.

(N=53)		Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Ei eri, eikä samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä	Lukumäärä
4.	On hyväksyttyä ostaa nuorelle alkoholia, jos pelkää nuoren muutoin hankkivan sitä itse.	4%	9%	21%	17%	49%	53
5.	Vanhempien antamalla mallilla alkoholikäytöstä on merkitystä lapsen ja nuoren omaan alkoholinkäyttöön.	77%	19%	2%	2%	0 %	53
6.	Alkoholin välittäminen alaikäiselle läheiselle on hyväksyttävämpää kuin tuntemattomalle alaikäiselle.	15%	21%	13%	11%	40%	53

Taulukko 2: Henkilökohtaisen suhteen merkitys asenteisiin

Kohdassa neljä väitettiin alkoholin välittämisen olevan hyväksyttyä, jos pelkää nuoren muutoin hankkivan sitä itse. Vastajista melkein neljännes (21 %, n=11) ei vastannut olevansa eri eikä samaa mieltä ja yli puolet (66 %, n=35) oli tästä eri tai melko eri mieltä. Väittämässä viisi lähes kaikki vastaajista (96 %, n=51) kokivat vanhempien antamalla mallilla olevan merkitystä lapsen ja nuoren omaan alkoholinkäyttöön. Väittämässä kuusi vastaukset ovat hajaantuneet runsaasti kaikille viidelle vaihtoehdolle. Tästä väittämästä löytyi eriäväisyyksiä eri ikäryhmien vastauksista.

7.3 Alaikäisen ikä

Kolmannen teeman aihe käsittelee iän merkitystä asenteisiin. Väittämät (7.-9.) koskevat asenteita välittämisestä, kun alaikäinen on 16–17-vuotias tai 14–15-vuotias, sekä välittämistä kenelle tahansa. Taulukossa kolme havainnollistetaan väittämien vastaukset.

(N=53)		Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Ei eri, eikä samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä
7.	Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää 16–17-vuotiaalle alkoholia.	6 %	15 %	11 %	26 %	42 %
8.	Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää 14–15-vuotiaalle alkoholia.	0 %	2 %	4 %	11%	83 %
9.	Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää alkoholia kenelle tahansa.	0 %	2 %	6 %	19 %	74 %

Taulukko 3: Alaikäisen iän merkitys asenteisiin

Väittämässä seitsemän reilusti yli puolet vastaajista (68 %, n=36) oli eri tai melko eri mieltä siitä, että tilanteen mukaan välittäminen on hyväksyttyä 16–17-vuotiaalle. Väittämässä kahdeksan puolestaan lähes kaikki vastaajista (94 %, n=50) oli eri tai melko eri mieltä siitä, että tilanteen mukaan olisi hyväksyttävää välittää 14–15-vuotiaalle alkoholia. Väittämän yhdeksän eri tai melko eri mieltä vastausten osuus oli myös lähes kaikki vastaajista (93 %, n=49). Vahvemmin eri mieltä vastanneiden osuus on väittämässä kahdeksan kuitenkin suurempi (83 %, n=44), kuin väittämässä yhdeksän (74 %, n=39). Väittämässä kahdeksan vastaajista vain neljä

prosenttia ei ollut eri eikä samaa mieltä siitä, että alkoholia on tilanteen mukaan hyväksyttyä välittää kenelle tahansa.

7.4 Muut tekijät

Viimeisessä kyselylomakkeen teemassa on käsitelty muiden tekijöiden merkitystä alkoholin välittämiseen. Teema sisältää väittämät 10-15. Taulukossa neljä havainnollistetaan väittämien vastaukset.

(N=53)		Samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Ei eri, eikä samaa mieltä	Melko eri mieltä	Eri mieltä
10.	Alkoholin välittäminen alaikäiselle on hyväksyttyä, jos alaikäinen on riittävän kypsä.	2 %	6 %	9 %	34 %	49 %
11.	Alkoholin välittäminen alaikäiselle on hyväksyttyä, koska silloin voi kontrolloida alaikäiselle tarjoamaa annosmäärää.	0 %	11 %	15 %	28 %	45 %
12.	Alkoholin tarjoaminen alaikäiselle on hyväksyttyä, jos kyseessä on perheen juhlatilaisuus.	9 %	36 %	17 %	17 %	21 %
13.	Alkoholikokeilut kuuluvat nuoruuteen.	28 %	38 %	19 %	11 %	4 %
14.	Nuorena aloitettu päihteiden käyttö voi altistaa myöhemmän iän terveys- tai päihdeongelmille.	64 %	17 %	9 %	8 %	2 %
15.	Nuoriin kohdistuva ennaltaehkäisevä päihdetyö on tärkeää.	89 %	9 %	2 %	0 %	0 %

Taulukko 4: Muiden tekijöiden merkitys asenteisiin

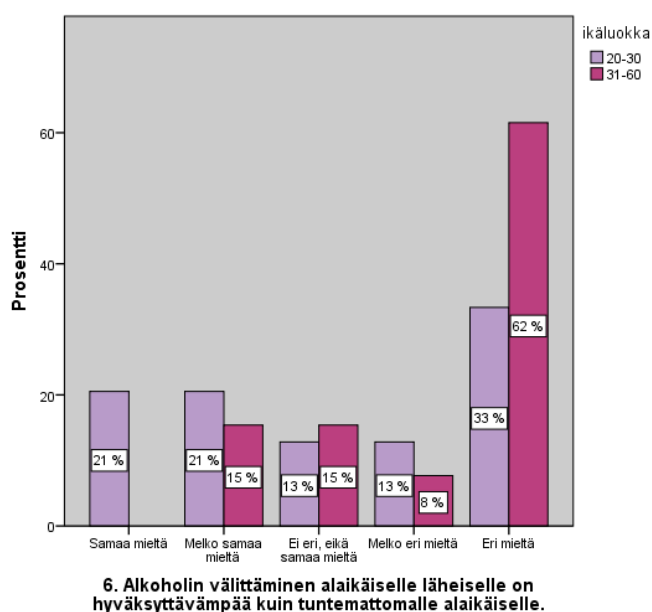
Väittämässä 10 vastaajista valtaosa (83 %, n=44) eri tai melko eri mieltä siitä, että alkoholin välittäminen on sallittua, kun alaikäinen on riittävän kypsä. Väittämässä 11 vastaajista reilusti yli puolet (73 %, n=39) oli eri tai melko eri mieltä siitä, että välittäminen on hyväksyttyä, koska silloin voi kontrolloida alaikäiselle tarjoamaa annosmäärää. Väittämässä 12 vastaajista lähes puolet (45 %, n=24) oli samaa tai melko samaa mieltä, että alkoholin tarjoaminen alaikäiselle on sallittua perheen juhlatilaisuudessa. Samassa väittämässä eri tai melko eri mieltä olevien osuus jäi alhaisemmaksi (38 %, n=20). Väittämässä 13 vastaajista (66 %, n=35) vastasi olevansa samaa mieltä siitä, että alkoholikokeilut kuuluvat nuoruuteen, kun taas vajaa neljännes (19 %, n=10) vastaajista ei ollut eri eikä samaa mieltä. Väittämässä 14 vastaajista merkittävä osa (81 %, n=43) oli samaa mieltä siitä, että nuorena aloitettu päihteiden käyttö voi altistaa myöhemmän iän terveys- tai päihdeongelmille. Vastaajista lähes kaikki (97 %, n=52) olivat samaa mieltä siitä, että nuoriin kohdistuva ennaltaehkäisevä päihdetyö on tärkeää.

7.5 Taustamuuttujat

Vastaajien keski-ikä oli 29 vuotta. Vastaajista nuorin oli 21-vuotias ja vanhin 53 vuotta. Suurin ikäluokka oli 20-30 vuotiaat, joiden osuus vastaajista oli 74 % (n=39). Neljännes (21 %, n=11) vastaajista oli 24-vuotiaita ja vastaajien mediaani oli 25 vuotta. Vastaajista yksi oli vastannut avoimeen kenttään iäkseen 6 vuotta. Tämä ei voi kuitenkaan pitää paikkaansa, kun tutkimuksen kohderyhmänä ovat ammattikorkeakouluopiskelijat. Ikä on huomioitu vain asteikolla 20-

30-vuotiaat ja yli 30-vuotiaat, jolloin vastaajien lukumäärä oli 52. Tuloksissa ilmeni, että ikäryhmä 31-55 -vuotiaat antoivat useammin vahvemman eri mieltä- tai samaa mieltä-vastauksen, kun taas 20-30 -vuotiaat vastasivat useammin myös melko eri tai melko samaa mieltä.

Vastaajista naisia oli 74 % (n=39), miehiä 23 % (n=12) ja muunsukupuolisia 4 % (n=2). Miehistä 75 % (n=9), naisista 74 % (n=28) ja muunsukupuolisista 100 % (n=2) olivat ikäryhmää 20-30-vuotiaat. Kaikki taustamuuttujien erot ristiintaulukoitiin ja analysoitiin, mutta miesten ja muunsukupuolisten vähäisemmän määrän vuoksi ei ole eettistä tai luotettavaa esitellä tuloksia eritellen eri sukupuolten vastauksia. Erot sukupuolten välillä ilmenivät melko selkeästi vain muutamassa kohdassa.

Kuvio 2: Alkoholin välittämisestä alaikäiselle läheiselle eri ikäryhmien mukaan (N=52)

Ikäryhmien välillä ilmeni selkeitä eriäviä vastauksia kohdassa 6, jossa väitettiin alkoholin välittämisen alaikäiselle läheiselle olevan hyväksyttävämpää kuin tuntemattomalle läheiselle. Ylläolevassa kuviossa kaksi ilmenee, että ikäryhmän 20-30-vastaajista lähes puolet (42 %, n=16) on samaa tai melko samaa mieltä siitä, että alkoholin välittäminen alaikäiselle läheiselle on hyväksyttävämpää kuin tuntemattomalle alaikäiselle. Väittämässä eri tai melko eri mieltä oli melkein puolet (46 %, n=18) saman ikäryhmän vastaajista. Ikäryhmän 31-60-vuotiaat vastaajista vain noin kuudennes (15 %, n=2) on ollut samaa tai melko samaa mieltä, kun taas eri tai melko eri mieltä vastaajista oli reilusti yli puolet (70%, n=9).

8 Pohdinta

8.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vantaalaisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden asenteita alkoholin välittämisestä alaikäisille. Tavoitteena oli kehittää *Älä välitä* -kampanjaa tuomalla Vantaan kaupungin päihdepalveluille tarkempaa tietoa ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteista sekä tämänhetkisestä mielipiteestä. Tulokset toivat tärkeää tietoa siitä, miten ammattikorkeakouluopiskelijat asennoituvat alkoholin välittämiseen alaikäiselle koskien lainsäädäntöä, alaikäisen iän ja henkilökohtaisten suhteiden merkitystä alkoholin välittämisessä sekä tilanteita, joissa alkoholia välitetään. Tutkimuksen vastausprosentin jäädessä vain 22,75 %:in sekä vastaajien määrän ollessa pienehkö (N=53), ei tutkimuksesta saatuja tuloksia voida pitää yleistettävänä. Aiempaa tutkimustietoa alkoholin välittämisestä oli todella vähän, eikä määrällisiä asennetutkimuksia aiheesta oltu aiemmin tehty. Myös teoreettiset lähteet koostuivat pitkälti artikkeleista sekä kokoelmakirjoista, joten suoraa tietoa tai tutkimuksia oli haastavaa löytää. Vaikka aiempaa tietoa on vähän, opinnäytetyöstä saadut tulokset vastaavat edellistä tutkimustietoa, joten niitä voidaan täten pitää luotettavana vahvistuksena teoriaan.

Ennaltaehkäisevän päihdetyön kannalta on keskeisintä muuttaa asenteita niin, että päihteiden käyttö ja käyttötavat vähenevät (Konttinen 2012, 44-46). Tuloksista nousi esiin selkeitä asenteita, joiden mukaan alkoholin välittäminen nähdään hyväksyttävänä tietyissä tilanteissa sekä tekijöitä, jotka vaikuttivat kielteiseen suhtautumiseen välittämisestä. Kun asenteet tunnustetaan, pystytään paremmin ottamaan huomioon ammattikorkeakouluopiskelijoiden yleinen mielipide ja tekemään ennaltaehkäisevää työtä niiden mielipiteiden muuttamiseksi, jotka voivat mahdollistaa päihteiden välittämisen alaikäisille.

Aineiston perusteella voitiin päätellä lainsäädännön vaikuttavan vahvasti asenteisiin olla välittämättä alkoholia. Alkoholilainsäädäntöä sekä kontrollointia pidettiin pääosin tarpeellisena ja tärkeänä noudattaa ja sakkorangaistusta oikeutettuna. Lähes kaikki vastaukset olivat samaa tai melko samaa mieltä tästä, eikä hajanaisia vastauksia lainsäädäntöä koskevissa väittämässä juurikaan esiintynyt. Lähes kaikki vastaajat olivat samaa mieltä siitä, ettei alkoholia tulisi välittää alaikäiselle, koska se on laitonta.

Koska ammattikorkeakouluopiskelijat kokivat alkoholilain tärkeäksi ja asennoituivat sen noudattamiseen myönteisesti, oli tulosten kannalta tärkeää ottaa ilmiö huomioon. Vaikka lähes kaikki vastaajat suhtautuivat alkoholinkulutuksen ohjailuun ja sakkorangaistukseen myönteisesti, myöhemmissä väittämässä ilmeni sallivaa suhtautumista alkoholin välittämiseen tietyissä tilanteissa. Alkoholilaki koskee kuitenkin kaikkia tilanteita, joissa alaikäiselle annetaan tai tarjotaan alkoholia. Vastausten ristiriitaisuuden vuoksi voitiin tulkita, etteivät vastaajien arvot ja käyttäytyminen välttämättä kohtaa toisiaan, tai alkoholin välittämistä ei tietyissä tilan-

teissa nähdä laittomana. Ennaltaehkäisevässä päihdetyössä lain korostaminen voi lisätä ammattikorkeakouluopiskelijoiden ymmärrystä siitä, että välittäminen on aina laitonta ja sakolla rangaistavaa (Alkoholilaki 2018. 1 §, 84-87 §, 90 §).

Myös aiemmassa teoriassa Holmila, Karlsson ja Raitasalo (2005) toteavat aikuisilla olevan usein ristiriitainen ja epäjohdonmukainen suhtautuminen alkoholinvälittämiseen. Vaikka laki suojaa alaikäistä alkoholin haitoilta ja ikärajoja pidetään tarpeellisena, saatetaan läheisille nuorille kuitenkin ostaa alkoholia. Koska aiempi teoria tukee tutkimuksesta saatuja tuloksia, voitiin ammattikorkeakouluopiskelijoiden ristiriitaista suhtautumista lain ja välittämisen välillä pitää huomioitavana ilmiönä.

Henkilökohtaisen suhteen merkityksessä ilmeni lähes kaikkien vastaajien ajattelevan vanhempien antamalla mallilla olevan merkitystä lapsen ja nuoren omaan alkoholinkäyttöön. Tutkittu vanhempien alkoholinkäyttö vahvistaa lapsen tai nuoren mallioppimista alkoholinkäyttöön, vaikka kaikki vanhemmat eivät tunnistaakaan kotona annetun esimerkin yhteyttä nuoren suhtautumiseen päihteisiin (Holmila ym. 2016.15-23). Nuoremmalla ikäpolvella saattaa olla vahvempi ymmärrys huono-osaisuuden periytymisestä ja vanhempien antaman mallin merkityksestä, mutta toisaalta tämä ei kerro heidän omasta toiminnastaan vanhempana. Mahdollista on, että mallioppimisen merkitys tiedostetaan, mutta aiemmassa tutkimustiedossa vanhemmat eivät itse tiedosta sen merkitystä juuri omien lasten asenteisiin. Positiivista kuitenkin oli vastaajien myönteinen suhtautuminen vanhempien antaman mallin merkityksestä lapsen ja nuoren alkoholinkäyttöön.

Väittämän kuusi vastaajista ilmeni suurta jakautumista ikäryhmien välillä. 20-30 -vuotiaista melkein puolet olivat sitä mieltä, että alkoholin välittäminen alaikäiselle läheiselle on hyväksyttävämpää kuin tuntemattomalle. Yli 30-vuotiaista 70 % vastasi olevansa eri tai melko eri mieltä väittämästä. Nuoremmat vastaajat olivat myötämielisempiä välittämään läheisille, mikä viittaa aiempiin tutkimuksiin aiheesta. Kirjan Nuoret ja alkoholi artikkelissa ”Mieluummin kavereille kuin läheiselle” (Simonen, Tigerstedt 2007, 161-182) havaittiin tavallisimman syyn välittämislle olevan ystäväpiirissä sosiaalisten siteiden velvoittavuus sekä sisarusuhteissa luontaisen halun auttaa toista. Tuntemattomille nuoret aikuiset eivät olleet Timosen tutkimuksessa yhtä myötämielisiä välittämään. Ammattikorkeakouluopiskelijoista 20-30 -vuotiaiden ystäväpiirissä ja sisarusuhteissa on todennäköisemmin nuorempia kavereita tai sisaria, joille alkoholia välitetään myötämielisemmin, kun taas yli 30-vuotiaiden lähipiirissä ei välttämättä enää ole alaikäisiä ystäviä tai sisarusia. Alaikäiselle saattaa olla myös matalampi kynnys pyytää alkoholia 20–30-vuotiailta kuin yli 30-vuotiaalta.

Teemassa alaikäisen ikä vastaajista viidesosa hyväksyi alkoholin välittämisen tilanteen mukaan 16–17-vuotiaille, kun taas lähes kukaan ei hyväksynyt välittämistä 14–15-vuotiaille tai

kenelle tahansa. Eri mieltä olevien vastausten jyrkkyys oli 14–15-vuotiaille välittämisestä kysyttäessä voimakkaampi, kuin kenelle tahansa välittämisestä kysyttäessä. Myös eri eikä samaa mieltä olevien vastaajien määrä oli suurempi kysyttäessä välittämisestä kenelle tahansa, kuin 14–15-vuotiaille. Vaikka vastaukset olivat nuoremmille välittämisestä kielteisempiä kuin vanhemmille, erikoiseksi ilmiöksi jäi se, mikseivät vastaukset olleet kenelle tahansa välittämisestä vielä vahvempia kuin nuoremmille välittämisestä. Koska ilmiö ei ollut helposti selitettävissä, voi taustalla olla ollut epäselvä väittämän muotoilu. Mahdollisesti vastaajat olivat voineet käsittää välittämisen kenelle tahansa kattavan esimerkiksi myös täysi-ikäiset, joille välitetään vahvempia juomia joihin ikä ei kuitenkaan vielä riitä. Muuten jäi epäselväksi, miksi kenelle tahansa välittämistä ei nähty niin kielteisenä, kuin 14–15-vuotiaalle välittämistä.

Myönteisempi suhtautuminen 16–17-vuotiaille tuki aiempaa tutkimustietoa. Simosen tutkimuksessa ”Mieluummin kaverille kuin läheisille” (Simonen & Tigerstedt 2007, 161-182) havaittiin nuorten aikuisten välittävän pian täysi-ikäistyville kavereille herkemmin, kuin liian nuorille, eli 14–15-vuotiaille kieltäytyään ostamasta. Taustalla voi olla ajatus siitä, ettei 17- tai 18-vuotiaan kehityksessä ole vielä niin suurta eroa, etteikö tämä olisi jo valmis käyttämään alkoholia.

Muiden tekijöiden merkitys alkoholin välittämiseen-teemassa ilmeni, että suurin osa vastaajista suhtautui kielteisesti alkoholin välittämiseen, vaikka alaikäinen olisikin riittävän kypsä tai välittäessä voisi kontrolloida tarjoamaa annosmäärää. Suurin osa myös oli samaa mieltä siitä, että nuorena aloitettu alkoholinkäyttö altistaa myöhemmän iän päihdeongelmille. Vanhemmilla tai muilla aikuisilla voi kuitenkin olla ajatus siitä, että lähes täysi-ikäistynyt nuori totutetaan tai kasvatetaan sivistyneeseen alkoholinkäyttöön, olisi alkoholinkäyttö vanhempana hillitympää tai kohtuullisempää. Kuitenkin raittiiden nuorten määrän lisääntyessä voi nuorelle juomattomuus olla tärkeä osa omaa henkilökohtaista kasvua ja kehitystä, johon ei välttämättä kuulu alkoholinkäyttö täysi-ikäisenäkään. Vanhemmalle maistuva alkoholi ei välttämättä ole vielä nuoren makuun sopivaa tai muuten miellyttävä kokemus, joten on tärkeää tukea nuoren omia tuntemuksia ja kokemuksia myös silloin, jos alkoholin maistattaminen ei tunnu nuoresta hyvältä.

Suurin myönteisyys näyttäytyi kuitenkin perheen juhlatilaisuudessa, jolloin lähes puolet vastaajista suhtautui myönteisesti alkoholin tarjoamiseen. Aiempi tutkimustieto tukee tuloksia, sillä Tammisen tutkimuksessa ”Nuorten aikuisen käsityksiä vanhempiensa alkoholikontrollista” (2013, 44) havaittiin puolten vanhemmista noudattavan puolisolivaa suhtautumista alkoholin välittämisen suhteen, jolloin nuorten menemisiä ei kontrolloitu kovin tarkasti ja kotona juominen sallittiin kodin juhlissa. Myös opinnäytetyön tutkimuksessa lähes puolet vastaajista hyväksyi alkoholinkäytön kodin juhlatilaisuudessa. Tilanteessa myönteisyyteen vaikuttavana tekijänä saattoi olla se, että tarjoaman annosmäärän pystyi helposti määrittelemään ja valvo-

maan. Juhlatilaisuudet näyttäytyvät myös suomalaisessa kulttuurissa alkoholimyönteisiksi tapahtumiksi. Tarjoamalla alkoholia juhlapäivinä saatetaan kuitenkin tukea asenteita siitä, että esimerkiksi uutena vuotena ja vappuna ja muina juhlapäivinä on aina tarpeellista käyttää ja jopa suotavaa käyttää alkoholia. Vaikuttamalla yleisiin asenteisiin alkoholinkäytöstä juhlapäivinä ja muissa juhlatapahtumissa voidaan mahdollisesti vähentää myös asenteita alaikäisen alkoholinkäytön sallimisesta kodin juhlissa.

Yli puolet vastaajista koki alkoholikokeilujen kuuluvan nuoruuteen. Vaikka ihmiset eivät itse suhtautuisi myönteisesti itse välittämiseen, näyttäytyi tulos kuitenkin myönteisenä suhtautumisena nuoren alkoholikokeiluihin, joka saattaa myös madaltaa kynnystä välittää alkoholia. Suhtautumalla myönteisesti alkoholikokeilujen kuulumisesta nuoruuteen myös hyväksytään niiden olevan tarpeellinen vaihe nuoren kehitymisessä ja kasvamisessa. Raittiiden nuorten määrä on kuitenkin vuosittain lisääntynyt, eivätkä alkoholikokeilut ole väistämätön vaihe nuoren elämässä (EHYT 2018).

Kiinnostavaksi ilmiöksi nousi jälleen ristiriita vastaajien vastausten välillä. Vaikka osa vastaajista suhtautui myönteisesti esimerkiksi alkoholikokeiluihin ja alkoholin välittämiseen tietyissä tilanteissa, kukaan vastaajista ei ollut eri mieltä väitteestä, jossa kerrottiin nuorisoon kohdistuvan päihdetyön olevan tärkeää. Vastaajat saattoivat kokea ennaltaehkäisevän päihdetyön koskevan vain nuorten alkoholinkäytön tarpeen ja halun ehkäisemistä, eikä alkoholin saatuuden rajoittamista välttämättä nähdä kuuluvaksi ennaltaehkäisevän päihdetyön toimintaan. On myös mahdollista, ettei esimerkiksi juhlissa tarjoamista välttämättä nähty edes alkoholin välittämisenä. Koska kaikki kokivat nuorisoon kohdistuvan päihdetyön olevan tärkeää, voisi myönteistä suhtautumista alkoholin välittämiseen vähentää korostamalla sääntelyn olevan osa ennaltaehkäisevän päihdetyön ulkoista vaikuttamista, jolla on tärkeä merkitys nuorten alkoholinkäytön ennaltaehkäisemisessä. Ulkoista sääntelyä kuitenkin tarvitaan, koska alaikäisten sisäisen sääntelyn keinot eivät vielä välttämättä kykene hallitsemaan omaa alkoholinkäyttöä. (Piispa ym. 2015, 15-18.)

Kasvatustilanteissa ristiriitainen suhtautuminen alkoholinkäyttöön ei varmasti jää myöskään nuorelta huomaamatta. Kun vanhempi juo itse runsaasti, mutta opettaa nuorta juomaan hallitusti, tai kunnioittaa lakia olemalla hakematta nuorelle alkoholijuomia, mutta tarjoaa kuitenkin alkoholia juhlissa, viestii tämä käytöksellään alkoholiin liittyvien sääntöjen olevan neuvoteltavissa ja kierrettävissä. Antamalla selkeitä signaaleja siitä, että alkoholin välittäminen, tarjoaminen ja nauttiminen ovat kiellettyjä alaikäiseltä, ei nuorelle itsellekään jää epäselvyyksiä siitä, milloin, miten tai missä tämä voi käyttää alkoholia. Aiemman tutkimustiedon mukaan nuori tarvitsee selkeät rajat siitä, mikä on oikein ja mikä väärin, jotta ymmärtää, miten toimia oikein sekä mitä väärin toimimisesta seuraa (Maunu 2012.).

Päihdetyön ja siihen liittyvien ilmiöiden ymmärrys on tärkeä osa jokaisen sairaanhoitajan työnkuva, koska päihteiden riski- ja ongelmakäyttäjiiä kohdataan lähes kaikilla sairaanhoidon osa-alueilla. Asiakaspiiriin kuuluu myös päihteidenkäyttäjien lisäksi heidän läheisensä sekä päihteitä välittävät aikuiset. Tutkimuksen tuloksia ja tutkimuksen myötä vahvistunutta laajempaa ymmärrystä päihteiden välittämisestä voidaan hyödyntää sairaanhoitajana esimerkiksi perheitä kohdatessa ja vanhempien kanssa keskusteltaessa välittämiseen liittyvistä kysymyksistä. Tieto ennaltaehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta ja välittämiseen liittyvästä suhtautumisesta auttaa ilmiön käsittelemisessä nuorten läheisten kanssa. Ennaltaehkäisevää työtä nuorten parissa voi tehdä tukemalla nuorten vahvistavia tekijöitä ja sosiaalisella vahvistamisella, joka ei vaadi keskustelua nimenomaan päihteistä. Tämän tason päihdetyössä painopiste kohdistuu elämänhallinnan ja -taitojen lisäämiseen. (Tapio 2013, 18.) Käytännössä siis kaikki työ, mikä tukee nuoren vahvistavia tekijöitä, katsotaan olevan tärkeää päihteiden käyttöä ennaltaehkäisevää työtä. Ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä voidaan myös vaikuttaa vanhempien asenteisiin esimerkiksi kannustamalla olemaan välittämättä alaikäisille lapsilleen alkoholia.

Koska nuoret saavat alkoholia käyttöönsä pääosin välittäjien kautta, opinnäytetyön tulosten avulla voidaan tehdä työtä alkoholin välittämisen ehkäisemiseksi. Tämän myötä nuorten alkoholin saatavuus vähenee, jolloin pystytään vähentämään alaikäisten alkoholinkäyttöä. Kun alaikäisten alkoholinkäyttö vähenee, vähenevät myös riskit sille, että nuoret käyttäisivät myöhemmin alkoholia ongelmallisesti. Koska alkoholin riski- ja ongelmakäyttö aiheuttaa laajoja haittoja päihteidenkäyttäjien läheisille ja perheille, saadaan näin vähennettyä myös heille aiheutuvia haittoja, kuten päihdeongelmien ja huono-osaisuuden sosiaalista periytymistä ja kasvautumista sekä siitä seuraavia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Kun alkoholin aiheuttamat haitat ja kustannukset vähenevät, vähenee myös kuormitus julkisen sektorin resursseissa. Vuonna 2010 päihteiden käytöstä aiheutuneet kulut olivat yhteensä 1,3 miljardia euroa, joten yksilöiden hyvinvoinnin lisäksi myös yhteiskunnallisen kuormituksen kannalta alkoholin välittämisen vähentämisellä on suuri merkitys (Jääskeläinen, Österberg, 2013, 175-178).

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Eettisellä ajattelulla tarkoitetaan kykyä pohtia omien sekä yhteisön arvojen kautta sitä, mikä käsillä olevassa tilanteessa on oikein tai väärin. Eri näkökulmista tarkastellen jokainen valinta sisältää sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä. Eettisten normien tuntemus auttaa konkreettisten ratkaisujen tekemisessä, mutta tutkimustyössä tehtävistä ratkaisuista ja valinnoista jokainen kantaa itse vastuun. (Kuula 2011, 21.) Käsitteitä *etiikka* ja *moraali* ei aina ole helppoa tai edes mahdollista erottaa toisistaan, sillä etiikka tarkastelee asioita moraalista näkökulmasta. Ollaan kiinnostuneita siitä, mikä on oikein tai väärin, sallittua tai kiellettyä, hyväksyttävää tai tuomittavaa. Edellytyksenä etiikalle on, että asioihin on olemassa moraalinen näkökulma. Usein näillä käsitteillä ymmärretäänkin samoja asioita, mutta joskus erottelu on syytä

tehdä. Ero on siinä, että *moraali* on empiirinen ilmiö, josta voidaan tehdä huomioita. (Karjalainen ym. 2002, 42.) Yleisenä tieteen eettisenä arvona uuden tiedon tuottamisen lisäksi voidaan pitää pyrkimystä riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen. Oletuksena on tällöin, että tieteen omilla asettamilla metodeilla ja päämäärillä päästään parhaisiin tuloksiin esittäessä uutta tietoa ja ymmärrystä. (Kuula 2011, 25.)

Kyselyihin perustuvissa tutkimuksissa tutkittaville on kuvattava tutkimuksen tarkoitus ja kerrottava, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa sekä kauanko siihen menee aikaa. Tutkimukseen osallistumisen tulee perustua siihen, että tutkittavalle on tarjottu riittävästi tietoa ja osallistumisen tulee olla täysin vapaaehtoista. Kyselyyn vastaaminen voidaan katsoa tutkimukseen suostumisena. Tutkittavalla säilyy koko tutkimuksen ajan oikeus keskeyttää tutkimus missä kohtaa vain. Tutkittavalle on ilmoitettava tutkijoiden yhteistiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun konkreettinen toteutustapa sekä kerättävän aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö. Tutkittava voi halutessaan pyytää lisätietoja tutkimuksesta. (TENK 2018)

Opinnäytetyössä huomioitiin itsemääräämisoikeus opinnäytetyön kyselyssä jokaisen vastaajan kohdalla. Tutkimukseen osallistuminen sekä kyselyyn vastaaminen perustui täysin vapaaehtoisuuteen sekä kyselyn sai keskeyttää missä kohtaa tahansa. Ketään yksittäisiä henkilöitä ei voitu nostaa kyselystä esiin, eikä vastaajia voitu tunnistaa. Tutkimukseen myöntymisen merkkinä voitiin pitää kyselyyn vastaamista. Tutkittaville kerrottiin saatekirjeessä (Liite 2) mahdollisuudesta pyytää lisätietoja tutkimuksesta, mutta lisäpyyntöjä ei tullut. Kyselylomakkeessa ei kysytty kenenkään henkilötietoja. Lopussa kysyttiin halukkuutta osallistua arvontaan, mikä edellytti sähköpostin jättämistä, jotta voittajalle voitiin ilmoittaa voitosta ja sopia sen lunastustavasta. Sähköpostiosoitteita ei kuitenkaan käytetty mihinkään muuhun tarkoitukseen tässä tutkimuksessa. Kerätty aineisto oli täysin luottamuksellinen sekä se säilytettiin ammattikorkeakoulun tietokannassa ja siihen pääsi käsiksi vain opinnäytetyön tekijät. Aineistoa ei tallennettu mihinkään muualle. Kyselylomakkeen vastaukset sekä sähköpostiosoitteiden lista tuhottiin analysoinnin päätyttyä.

Luotettavuuden ensimmäinen kriteeri tutkimuksessa on, että tutkimus on tehty tieteelliselle tutkimukselle asetettujen kriteerien mukaan. Mittauksen luotettavuutta mitataan pääosin kahdella käsitteellä: reliabiliteetti ja validiteetti. Nämä käsitteet yhdessä luovat mittarin kokonaisluotettavuuden mittaamiseksi. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, onko mittauksella onnistuttu mittaamaan haluttua asiaa. Kyselylomakkeella toteutetussa tutkimuksessa validiteettiin vaikuttaa olennaisesti se, onko kysymykset valittu onnistuneesti eli onko niiden avulla saatu ratkaisu tutkimusongelmaan. Validiteettia on kuitenkin hankalaa tarkastella jälkikäteen. (Heikkilä 2014, 176-179.) Tutkimusaineiston laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa käsittelyvirheet ja mittausvirheet. Luotettavassa tutkimuksessa otanta on riittävän edustava ja suuri sekä vastausprosentti on korkea. (Heikkilä 2014, 178.) Reliabiliteetti mittauksessa

määrittelee kyvyn tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan, saadaan tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti. Mikäli mittaustulokset ovat samat, mittaus on reliabeeli. Tutkimuksen ulkopuolinen reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa sitä, että mittaukset ovat toistettavissa muissa tutkimuksissa. Alhainen reliabiliteetti alentaa mittarin validiteettia, mutta reliabiliteetti on kuitenkin riippumaton validiudesta. Usein puutteellinen reliabiliteetti johtuu satunnaisvirheistä, joita aiheuttaa muun muassa otanta sekä erilaiset mittaus- ja käsittelyvirheet. Reliabiliteettia voidaan tarkastella mittauksen jälkeen. (Heikkilä 2014, 175-179.) Tutkimusten tulokset vahvistivat samankaltaisuuksia vähäisestä aiemmasta tutkimustiedosta ja teoriasta, jota alkoholin välittämiseen liittyvistä asenteista ja käyttäytymisestä on saatavilla. Tämän havainnon pohjalta voimme todeta tutkimuksen olevan reliabeeli.

Tämän asennetutkimuksen mittauksessa on käytetty järjestysasteikkoa, jossa vastaaja ilmoittaa viisiportaisen asteikon mukaan asenteensa vahvuuden, kuinka paljon samaa tai eri mieltä hän on kyseisen asenneväittämän kanssa. Vastausvaihtoehdoissa oli myös ”ei eri, eikä samaa mieltä” -vastaus. On todettu, että tällä asteikolla kerättyä aineistoa voidaan käsitellä luotettavasti asennetutkimuksessa. (Heikkilä 2014, 175.) Tutkimuksen aineisto kerättiin sekä käsiteltiin luottamuksellisesti. Kyselylomake lähetettiin kohderyhmälle sähköpostitse. Arvontaan osallistuminen vaati sähköpostiosoitteen antamisen. Kyselylomakkeella selvennettiin, ettei sähköpostiosoitteita käytetä muuhun kuin voittajalle ilmoittamiseen. Eettisyyttä lisäsi erilliset lomakkeet kyselyvastauksille sekä sähköpostiosoitteelle, jotta vastaajien henkilöllisyyttä ei voida yhdistää vastauksiin. Tulokset raportoitiin avoimesti ja rehellisesti viemällä tulokset suoraan kyselylomakkeelta SPSS-tilasto-ohjelmaan. Tämä myös vähensi käsittelyvirheiden mahdollisuutta. Mittausvirheitä on vähennetty tarkkaan, itse laaditulla kyselylomakkeella sekä kaikkien kysymysten teoretiedolla perustelemalla. Tutkimuksessa käytetyn mittarin väittämät antoivat vastauksia tutkimusongelmaan, sillä jokainen väittämä on laadittu siihen peilaten. Osa kysymyksistä on saatettu asettaa sellaiseen muotoon, että tulkinnanvaraa on jäänyt vastaajalle. Tämä on voinut vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Tulosten perusteella muun muassa suurempi osa vastaajista oli vahvemmin eri mieltä siitä, että on tilanteen mukaan hyväksyttyä välittää 14–15-vuotiaalle alkoholia tilanteen mukaan kuin siitä, että tilanteen mukaan voisi välittää alkoholia kenelle tahansa. Tässä väittämät ovat saattaneet jäädä tulkinnanvaraisiksi.

Kohderyhmä rajattiin tiettyyn vuosikurssiin, jotta opiskelijoita olisi saatujen ohjeiden mukaisesti noin 200, jotta vastausmäärä ei kasvanut liian suureksi. Vuosikurssilla oli opiskelijoita 233 kappaletta ja vastauksia saatiin kyselyyn yhteensä 53. Koska kyselyaika oli loppumaisillaan ja vastausmäärä ei yltänyt 50 vastaukseen, kannustettiin eräitä vuosiluokan ryhmiä vastaamaan pikaisesti kyselyyn sosiaalisen median kanavan kautta, jotta vastausprosentti nousisi. Muistutuksella vastausmäärää saatiin nostettua yli viidenkymmenen. Otantaa olisi voinut vielä nostaa laajentamalla kohderyhmään esimerkiksi toiseen vuosikurssiin tai koko kampukseen.

Vastausprosenttia olisi mahdollisesti voinut nostaa muistuttamalla osallistujia kyselyyn vastaamisesta esimerkiksi vastausajan puolivälissä tai lähettämällä kysely tutkittaville uudestaan. Aikataulun tuomien rajoitusten vuoksi tutkimus päätettiin toteuttaa ensimmäisellä otannalla. Yhteistyökumppanit kokivat vastausprosentin ja otannan riittäviksi. Oletuksena oli aluksi, että kaikki tulokset syötettäisiin käsin SPSS-ohjelmaan, mutta analysointivaiheessa kuitenkin selvisi, että e-kyselylomakkeelta sai tiedot siirrettyä sinne suoraan. Mikäli tämä olisi ollut aiemmin tiedossa, kysely olisi voitu lähettää koko kampuksen kaikille opiskelijoille, jolloin tutkimuksen otanta olisi ollut huomattavasti suurempi ja saatuja tuloksia voitaisiin luotettavasti yleistää. Tämä olisi luonnollisesti myös vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen. Kyselyn lähettäminen uudelleen suuremmalle joukolle opiskelijoita olisi vaatinut lisää aikaa vastaajille vastata kyselyyn, mikä olisi viivästyttänyt merkittävästi tulosten analysointia. Pienemmästä otannasta huolimatta tuloksista löytyi varteenotettavaa aiempaa tutkimustietoa tukevaa tietoa kohderyhmän asenteista.

Kyselylomakkeen vastauksista huomattiin, että arvontaan oli osallistunut sama sähköpostiosoite eri päivinä, joten mahdollista on saman ihmisen useampi osallistuminenkin tutkimukseen. Myös kellonajoista voi huomata, että kaksi identtistä lomaketta samoilla vastauksilla on lähetty samaan kellonaikaan, joten mahdollisesti tietoteknisistä syistä lomake on voinut tallettua kahdesti.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheeksi ehdotetaan, että tutkimus viedään seuraavalle tasolle toiminnallisen opinnäytetyön muodossa. Tämä voisi olla esimerkiksi tämän opinnäytetyön tarjoaman teorian pohjalta kehitettyä konkreettisempaa kampanjan uudistamista ja kampanjointia tai päihdekouluttamista alkoholin välittämistä ammattikorkeakouluopiskelijoille. Jatkotutkimusaiheena voisi myös olla esimerkiksi asenteisiin vetoavaa toimintaa ammattikorkeakoulussa. Ennaltaehkäisevän päihdetyön keskeisin tarkoitus on vaikuttaa asenteisiin niin, että päihteiden käyttö ja käyttötavat vähenevät (Konttinen 2012, 42-46). Opinnäytetyön asennetutkimuksen tulosten perusteella voidaan tehokkaammin vaikuttaa myönteisesti päihteiden välittämiseen vaikuttaviin asenteisiin, jotta välittäminen saadaan jatkossa vähenemään.

Koska asennetutkimuksen tuloksista ilmenee, että ammattikorkeakouluopiskelijat suhtautuvat myönteisesti lain ja sakkorangaistuksen tärkeyteen, voisi välittämiseen suhtautumiseen vaikuttaa valistamalla alkoholin välittämisen ja tarjoamisen olevan kaikissa mahdollisissa tilanteissa laitonta ja rangaistavaa. Koska opiskelijat myös kokivat alkoholin varhaisella käytöllä olevan merkitystä myöhemmän iän terveys- ja päihdeongelmille, voisi juhlatilanteiden myönteisyydestä huolimatta korostaa myös niissä tarjotun alkoholin vaikuttavan nuoren kehitykseen ja myöhemmän iän terveyteen. Vaikka alkoholikokeilujen koetaan kuuluvan nuoruuteen, olisi tärkeää tuoda tietoa nuoren raittiuden hyödyistä ja alkoholin laajoille osa-alueille aiheutuvista haitoista tietoa, jotta päihdekokeiluja ei nähtäisi pakollisena osana nuoruutta.

Päihdekoulutuksessa voidaan nostaa tutkimustuloksista voimakkaita asenteita esille, ja ohjata opiskelijoita yleiseen pohdintaan välittämisestä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Jo kyselylomakkeen testausvaiheessa kävi ilmi, etteivät väittämien tilanteet ja niihin liittyvät asenteet välttämättä ole testaaajalle tiedostettuja, vaan väittämien läpikäyminen ja kyselyyn vastaaminen herättivät tutkittavalle monia ajatuksia. Siksi ajatusten ja asenteiden esille nostaminen ja keskustelun ohjaaminen voisi lisätä aiheen prosessointia ja pohdintaa välittämiseen liittyvissä ilmiöissä. Koska esimerkiksi sairaanhoitajaopintoihin ei kuulu päihdetyön kursseja pakollisina, olisi myös päihdetyön koulutus tai pohdinta tärkeä lisä sairaanhoitajan ammatilliseen osaamiseen.

Työelämän yhteistyökumppanina toiminut Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikkö koki opinnäytetyöstä saadut tulokset tärkeinä ja tarpeellisina sekä oli halukas jatkamaan prosessia eteenpäin esimerkiksi toiminnallisen opinnäytetyön merkeissä. Tulokset vahvistivat jo aiemmin esillä olleita ajatuksia ja tukivat heidän aiempaa tietoaan aiheesta.

Lähteet

Painetut

Ahokas, M., Ferchen, M., Hankonen, N., Lautso, A., Pyysiäinen, J. 2008. Sosiaalipsykologia. 1. painos. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R., Pietarinen, J. 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Tammer-paino.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. 2. painos. Jyväskylä: Vastapaino.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

Alkoholilaki. 2018. Finlex. Viitattu 16.4.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143#L4P31>

Sosiaalipsykologian peruskurssi. Asennetutkimus. 2018. TYT Avoin yliopisto. Viitattu 10.9.2018.

<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/kognitiivisuus.html#Asenne>

Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. 2018. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Viitattu 31.10.2018.

<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>

Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa: Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön. 2012. THL. Viitattu 10.9.2018.

Ferreri, F., Heikkinen, N., Kaarre, O., Kallioniemi, E., Kekkonen, V., Kivimäki, P., Könönen M., Laukkanen E., Määttä, S. 2016. Heavy alcohol use in adolescence with altered cortical activity: a combined TMS-EEG study. Wiley Online Library. Viitattu 29.11.2018.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/adb.12486>

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104359/OpasKunnanEhkaisevaanPaihdeyohon.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hakematta paras- ethän välitä alkoholia alaikäiselle! 2018. EHYT. Viitattu 1.12.2018.

<http://www.ehyt.fi/fi/hakemattaparas>

Heikkinen, N., Kekkonen, V., Kivimäki, P., Laukkanen, E., Könönen, M., Niskanen, E., Tanila, H., Tolmunen, T., Vanninen, R. 2016. Alcohol consumption during adolescence is associated with reduced grey matter volumes. NCBI. Viitattu 5.5.2018.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27865039>

Holmila, M., Karlsson, T., Raitasalo, K. 2005. Alaikäisten alkoholiostot. Yhteiskuntapolitiikka. Viitattu 16.4.2018.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100598/053holmila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Holmila M., Kataja K., Pirskanen H., Simonen J., Tigerstedt C. Vanhempien ihanteet ja käytännöt alkoholikasvattajina. Teoksessa Holmila M., Raitasalo K., Tigerstedt C. (toim.) 2016. Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot- vanhemmat lapset ja alkoholi. THL, 15-29. Viitattu 12.9.2018.

Jääskeläinen M., Österberg E. Alkoholin aiheuttamat haittakustannukset Suomessa vuonna 2010. 2013. Teoksessa Holmila M., Warpenius K., Tigerstedt C. (toim) Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. THL. Viitattu 13.12.2018.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131418/URN_ISBN_978-952-302-738-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. 2016. THL. Viitattu 13.9.2018.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus

Huttunen J. 2015. Alkoholi ja terveys. Terveyskirjasto. Viitattu 20.4.2018.

https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01120

Ilva M., Roine M. Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. 2010. Teoksessa Roine M., Ilva M., Takala J. (toim.) 2010. Lapsuus päihteiden varjossa. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57, 26. Viitattu 12.9.2018

https://lasinenlapsuus.fi/sites/default/files/pdf/lapsuus_paihteiden_varjossa_vanhempien_paihteidenkaytosta_karsivat_lapset.pdf

Inkinen A., Itäpuisto M., Vanhempien alkoholinkäyttö lapsen ja nuoren huolenaiheena. Teoksessa Selvää Synergiaa- eettisesti kantavaa päihdekasvatusta. Inkinen, A., Kokkonen, J. Ruuska V. (toim.). 2012. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 70-73. Viitattu 12.9.2018.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/53717/978-952-456-144-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Katainen, A., Kinnunen, J., Ollila, H., Pere, L., Raisamo, S., Rimpelä, A. 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. STM. Helsinki. Viitattu 4.5.2018.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80160/V2_kirjanmerkit_20170824_Suomi%20100_NTTT2017_korjaukset_mukana%20%28%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kautonen, S. 2013. Ammatillisen koulutuksen aulaturistit. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 7.5.2018

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8748/G0000491.pdf?sequ>

Konttinen, N. Nuorisoolan ehkäisevän päihdetyön kehittäminen on yhteisen näkemyksen etsimistä ja sen toteuttamista. Teoksessa Pylkkänen S., Viitanen R. (toim.) 2012. Nuorisoolan ehkäisevän päihdetyön kehittäminen on yhteisen näkemyksen etsimistä ja sen toteuttamista. Viittävää verkostoitumista preventiimissä - 10 vuotta ehkäisevän päihdetyön kehittämistä nuorisoolalla. Preventiimi ja Humanistinen ammattikorkeakoulu, 42-46. Jyväskylä: Bookwell Oy. Viitattu 29.4.2018

<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/04/preventiimi-juhlakirja-verkkoversio.pdf>

Kouluterveyskyselyn tulokset. 2017. THL. Viitattu 20.4.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/elintavat>

Kuparinen, A. 2015. Aikuisten huumeidenkäyttäjien tarinoita nuoruudesta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 7.5.2018

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48026/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201512093939.pdf?sequence=1>

Marttunen, M. & Pirkola, S. 2001. Päihteitä käyttävän nuoren tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset. Duodecim. Viitattu 10.9.2018

<https://www.duodecimlehti.fi/api/pdf/duo92420>

Maunu, A. 2012. Ryyppämällä ryhmäksi. Ehyt ry. Viitattu 29.4.2018.

http://www.ehyt.fi/sites/default/files/ryyppaamalla_ryhmaksi_virallinen.pdf

MLL. 2018. Nuori kiinnostuu alkoholista. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 29.11.2018.

<https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejaja-lapsiperheen-arkeen/nuori-kiinnostuu-alkoholista/>

Moilanen, K. 2008. Helsingissä nuori saa halutessaan pullon, vaikka ikää ei olisikaan tarpeeksi. Kaisu Moilanen. Helsingin sanomat. Viitattu 16.4.2018.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004570532.html>

Karttunen T., Ylisukupolvisuusilmiön moninaisuus päihdeongelmissa. Teoksessa Nousiainen, K., Petrelius, P. Yliruka L. (toim.) 2016. Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. THL. 116-122. Viitattu 13.9.2018.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130733/ty%C3%B62016_20_Puheista%20tekoihin_WEB.23.6.16.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Piispa, M., Puuronen, A., Salasuo, M. Soikkeli, M. 2015. Se toimii sittenkin - Kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusseura. Viitattu 29.4.2018

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/se_toimii_sittenkin.pdf

Raitasalo, K. 2018. Nuorten alkoholinkäyttö vähenee edelleen - juomisen tilalle on löytynyt parempaa tekemistä. THL Viitattu 29.11.2018.

<https://thl.fi/fi/-/nuorten-alkoholinkaytto-vahenee-edelleen-juomisen-tilalle-on-loytynyt-parempaa-tekemista>

Ristiintaulukointi. 2004. KvantiMOTV. Viitattu 13.12.18.

<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>

Räsänen, A. 2015. Nuorten tulkintoja itsetunnosta ja sen tukemisen keinoista. Lapin yliopisto. Viitattu 7.5.2018.

<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61978/R%E4s%E4nen.Aino.pdf?sequence=2>

Samposalo, H. 2013. Juomatapojen yhteys alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen 14-16-vuotiailla nuorilla. Tampereen yliopisto. Viitattu 5.5.2018.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/68106/978-951-44-9091-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Skarppi. 2018. Viitattu 16.4.2018.

<http://klaari.munstadi.fi/skarppi/>

Simonen, J., Tigerstedt, C. 2007. ”Mieluummin kavereille kuin läheiselle”. Solidaarisuus nuorten aikuisten alkoholin välittämisessä alaikäisille. Teoksessa Tigerstedt, C. (toim.) 2007. Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeutkijain seura & Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, 161-182. Viitattu 16.4.2018.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretjaalkoholi.pdf>

Sinkkonen, J. 2013. Onko kapinointi normaalin nuoruusiän kehityksen edellytys. Teoksessa Ukonen M. (toim.) Asevelvollisuus kansalaisyhteisönä -kuka kasvattaa, kuka kouluttaa? Maanpuolustuskorkeakoulu, Julkaisusarja 2, artikkelikokoelmat n:o 11, 15-16. Viitattu 7.5.2018

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/88849/AsevelvollisuusKansalaisyhteisona_netti.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Nuorten terveystapatutkimus 2017: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. Viitattu 16.2.2018.

<https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3878-6>

Tamminen, I. 2013. Nuorten aikuisten kokemuksia vanhempiensa alkoholikontrollista. Tampereen yliopisto. Viitattu 22.10.2018.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94553/GRADU-1383894321.pdf?sequence=1>

Tampereen yliopisto. 2017. Nuorten terveystapatutkimustuloksia. Viitattu 3.12.2018

http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus/tulokset.html

Tapio, M. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön määrittely ja ohjaus - lait, strategiat ja ohjelmat. Teoksessa Tapio, M. Kuula T. (toim.) 2013. Selkenevää, myötätuulta. Ehkäisevä päihde ja mielenterveystyö nuorisosalalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 18. Viitattu 29.4.2018

<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70953/978-952-456-162-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tenkanen, T. Ehkäisevä päihdetyö on yhteistoimintaa. Teoksessa Pylkkänen S., Viitanen R. (toim.) 2012. Nuorisotalon ehkäisevän päihdetyön kehittäminen on yhteisen näkemyksen etsimistä ja sen toteuttamista. Virittävää verkostoitumista preventiimissä - 10 vuotta ehkäisevän päihdetyön kehittämistä nuorisotalolla. Preventiimi ja Humanistinen ammattikorkeakoulu, 50. Jyväskylä: Bookwell Oy. Viitattu 29.4.2018

<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/04/preventiimi-juhlakirja-verkkoversio.pdf>

Tuominen, I. 2018. Alkoholilain uudistus. STM. Viitattu 16.4.2018.

<http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistush>

Älä välitä alkoholia alaikäiselle! 2016. Vantaan terveys- ja sosiaalipalvelut. Viitattu 16.4.2018.

http://www.vantaa.fi/uutisia/terveys_ja_sosiaalipalvelut/101/0/124151

Österberg, E. 2009. Alkoholipolitiikka. Päihdelinkki. Viitattu 13.12.18.

<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-yhteiskunta/alkoholipolitiikka>

Julkaisemattomat

Laurea ammattikorkeakoulu 2018.

Kuviot

Kuvio 1: Alkoholia viikoittain käyttävien nuorten osuus (NTT) 9

Kuvio 2: Alkoholin välittämisestä alaikäiselle läheiselle eri ikäryhmien mukaan (N=52) 22

Taulukot

Taulukko 1: Lain merkitys asenteisiin 19

Taulukko 2: Henkilökohtaisen suhteen merkitys asenteisiin 20

Taulukko 3: Alaikäisen iän merkitys asenteisiin..... 20

Taulukko 4: Muiden tekijöiden merkitys asenteisiin 21

Liitteet

Liite 1: Saatekirje ammattikorkeakouluopiskelijoille	40
Liite 2: Kyselylomake.....	41

Liite 1: Saatekirje ammattikorkeakouluopiskelijoille

Kyselytutkimus asenteista alkoholin välittämistä kohtaan

Hei!

Olemme Iiris Aura ja Janika Koponen, ja opiskelemme sairaanhoitajiksi Laurea ammattikorkeakoulussa. Toteutamme opintoihimme kuuluvan opinnäytetyön yhteistyössä Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikön kanssa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia ammattikorkeakouluopiskelijoiden asenteita alkoholin välittämistä kohtaan, jotta Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikkö voisi uudistaa alkoholin välittämiseen kohdistuvaa *Älä välitä* -kampanjaa. Toteutamme opinnäytetyömme sähköisenä kyselytutkimuksena. Kyselytutkimuksemme koostuu 15 eri väittämästä, jotka käsittelevät alkoholin välittämiseen liittyviä asenteita. Väittämät koskevat alkoholilainsäädäntöä, alaikäisen iän ja henkilökohtaisten suhteiden merkitystä alkoholin välittämisessä sekä tilanteita, joissa alkoholia välitetään.

Kyselytutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista, eikä vastaajien nimiä tai henkilötietoja kysytä. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu käytännössä sähköpostilla lähetetyn linkin kautta. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua vuoden 2018 joulukuussa, jonka jälkeen kerätty aineisto hävitetään asianmukaisesti. Opinnäytetyön valmistuttua tuloksia käytetään *Älä välitä* -kampanjan kehittämisessä.

Toivottavasti kiinnostuit kyselyyn vastaamisesta ja haluat omalta osaltasi edistää Vantaan kaupungin ehkäisevää päihdetyötä auttamalla *Älä välitä* -kampanjan uudistamista sekä auttaa meitä opinnäytetyömme tekemisessä.

Kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan kaksi Finnkinon elokuvalippua, jotka sisältävät herkku- ja kuljetusliput! Arvontaan voi osallistua jättämällä sähköpostiosoitteensa lomakkeen lopussa olevaan linkkiin. Mikäli sinulla on jotain kysyttävää kyselytutkimukseen vastaamiseen tai opinnäytetyöhömmme liittyen, olethan rohkeasti yhteydessä!

Vastauksestanne kiittäen ja syksyisin terveisin,

Iiris Aura & Janika Koponen

Sairaanhoitajaopiskelijat

Laurea ammattikorkeakoulu

Liite 2: Kyselylomake

Kysely asenteista alkoholin välittämistä kohtaan

Seuraavassa kyselyssä on 15 väittämää liittyen *alkoholin välittämiseen alaikäisille. Väittämät liittyvät alkoholilainsäädäntöön, alaikäisen iän ja henkilökohtaisten suhteiden merkitykseen alkoholin välittämisessä sekä tilanteisiin, joissa alkoholia välitetään.

Valitse vastausvaihtoehdoista se, joka kuvaa parhaiten suhtautumistasi kyseiseen väittämään.

Vastaaminen vie aikaa noin 3 minuuttia.

*Alkoholin välittämisellä alaikäiselle tarkoitetaan tässä kyselyssä alkoholipitoisten juomien ostamista ja/tai antamista alle 18-vuotiaalle.

Kyselyn lopussa mahdollisuus osallistua kahden Finnkinon leffalipun arvontaan! (Sähköpostiosoitetta ei käytetä mihinkään muuhun tarkoitukseen, kun voittajalle ilmoittamiseen)

1. On tärkeää, että alkoholin kulutusta ohjataan lainsäädännöllä.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä

2. On oikein, että aikuinen, joka tarjoaa alaikäiselle alkoholia, voidaan tuomita sakkorangaistuksella.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä

3. Alkoholia ei tule välittää alaikäiselle, koska se on laitonta.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä

4. On hyväksyttyä ostaa nuorelle alkoholia, jos pelkää nuoren muutoin hankkivan sitä itse.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä

5. Eri mieltä
5. Vanhempien antamalla mallilla alkoholinkäytöstä on merkitystä lapsen ja nuoren omaan alkoholinkäyttöön.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
6. Alkoholien välittäminen alaikäiselle läheiselle on hyväksyttävämpää kuin tuntemattomalle alaikäiselle.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
7. Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää 16–17-vuotiaalle alkoholia.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
8. Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää 14–15-vuotiaalle alkoholia.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
9. Tilanteen mukaan on hyväksyttävää välittää alkoholia kenelle tahansa.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
10. Alkoholien välittäminen alaikäiselle on hyväksyttyä, jos alaikäinen on riittävän kypsä.
 1. Samaa mieltä
 2. Melko samaa mieltä
 3. Ei eri, eikä samaa mieltä
 4. Melko eri mieltä
 5. Eri mieltä
11. Alkoholien välittäminen alaikäiselle on hyväksyttyä, koska silloin voi kontrolloida alaikäiselle tarjoamaa annosmäärää.

1. Samaa mieltä
2. Melko samaa mieltä
3. Ei eri, eikä samaa mieltä
4. Melko eri mieltä
5. Eri mieltä

12. Alkoholin tarjoaminen alaikäiselle on hyväksyttyä, jos kyseessä on perheen juhlatilaisuus.

1. Samaa mieltä
2. Melko samaa mieltä
3. Ei eri, eikä samaa mieltä
4. Melko eri mieltä
5. Eri mieltä

13. Alkoholikokeilut kuuluvat nuoruuteen.

1. Samaa mieltä
2. Melko samaa mieltä
3. Ei eri, eikä samaa mieltä
4. Melko eri mieltä
5. Eri mieltä

14. Nuorena aloitettu päihteiden käyttö voi altistaa myöhemmän iän terveys- tai päihdeongelmille.

1. Samaa mieltä
2. Melko samaa mieltä
3. Ei eri, eikä samaa mieltä
4. Melko eri mieltä
5. Eri mieltä

15. Nuoriin kohdistuva ennaltaehkäisevä päihdetyö on tärkeää.

1. Samaa mieltä
2. Melko samaa mieltä
3. Ei eri, eikä samaa mieltä
4. Melko eri mieltä
5. Eri mieltä

16. Ikä

17. Sukupuoli

1. Nainen
2. Mies
3. Muu

Kiitos kyselyyn vastaamisesta!

Tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja hävitetään opinnäytetyön valmistuttua asianmukaisesti. Tulokset esitetään Vantaan kaupungin ehkäisevän päihdetyön yksikölle.

Mukavaa syksyn jatkoa!

Iiris Aura & Janika Koponen
Sairaanhoitajaopiskelijat, Laurea ammattikorkeakoulu
iiris.aura@student.laurea.fi
janika.koponen@student.laurea.fi